

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ІНФОРМАЦІЇ ТА
РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувачка випускової кафедри
_____ Ніна РЖЕВСЬКА
« ____ » _____ 2022 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗДОБУВАЧКИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ,
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»

**Тема: «СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄС»**

Виконавець: здобувачка вищої освіти 4 курсу, 408 Б групи, Шинкарчук Вікторія
Тарасівна

Керівник: к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин, інформації та
регіональних студій Поведа Олександр Петрович

Нормоконтролер _____ Валентина СМЕЦЬ
(підпис)

КИЇВ 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ	7
1.1. Сутність та причини встановлення двосторонніх відносин	7
1.2. Сучасний розвиток відносин між Україною та Європейським Об'єднанням	19
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКОЮ СПІЛЬНОТОЮ	23
2.1. Уніфікація українського законодавства з європейським	23
2.2. Європейські програми, які сприяють розвитку України.....	26
2.3. Українські кроки на шляху до євроінтеграції	33
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ОБ'ЄДНАННЯМ	38
3.1. Переваги співпраці на лінії Україна – ЄС.....	38
3.2. Недоліки подальшого співробітництва між обома акторами	39
3.3. Сценарії розвитку двосторонніх відносин.....	42
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ.....	75

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЄС – Європейський Союз

ЕМС – Економічний та монетарний союз

СП – Східне партнерство

ЗВТ – зона вільної торгівлі

ПКА – Парламентський комітет асоціації

ВРУ – Верховна Рада України

ЄП – Європейський Парламент

КР – Комітет Регіонів

ЄБРР – Європейський банк реконструкції та розвитку

ППРР СхП – Пілотна програма регіонального розвитку Східного партнерства

СПБО – Спільна політика безпеки і оборони

ОБСЕ – Організація з безпеки і співробітництва в Європі

НБСЕ – Нарада з безпеки та співробітництва в Європі

ЄОТС – Європейське об'єднання територіального співробітництва

США – Сполучені Штати Америки

ГУАМ – Регіональне об'єднання Грузії, України, Азербайджанської Республіки та Республіки Молдова

РФ – Російська Федерація

НАТО – Організація Північноатлантичного договору

УПС – Угода про партнерство та співробітництво

КМУ – Кабінет міністрів України

ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини

ЗВО – заклад вищої освіти

РЄ – Рада Європи

СОТ – Світова організація торгівлі

ОПК – оборонно-промисловий комплекс

ЄКБО – Європейський коледж безпеки і оборони

ЄЦР – єдиний цифровий ринок

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогодні інтеграційні процеси стали предметом дослідження багатьох науковців. Особливу увагу приділяють європейській інтеграції, яка стала наочним прикладом вражаючих успіхів країн-членів Європейського Союзу. Після останнього розширення Євросоюз охоплює 27 країн, об'єднавши більшу частину Європи. На міжнародній арені ЄС виступає потужним економічним центром нарівні зі Сполученими Штатами Америки та Японією. Динамізм євроінтеграційних процесів ставить перед політичною елітою Європи нові виклики, а перед наукою – нові завдання. Ключові з них – на чому ґрунтується успішність інтеграційних процесів, які ідейні засади спонукають країни вливатися до лав Євросоюзу. Більше того, досить часто фахівці-міжнародники дебатують з приводу проблемності європейської інтеграції, адже існує дилема – європейська інтеграція не завжди успішна, але, з іншого боку, ЄС розширюється територіально, нарощує свою економічну та політичну міць.

Державотворчі процеси, що розгорнулися в Україні з початку 1990 рр., супроводжувалися значним зростанням в суспільстві зацікавленості до зовнішньополітичного курсу, до набуття Україною власної європейської ідентичності. З розвитком державотворчих процесів інтерес науковців, у першу чергу істориків та політологів, а також політичної еліти країни, все більше концентрувався на питаннях розробки і наповнення концепцій українського місця в європейській інтеграції, адже саме в них формувались ідеї та програми політичних дій, аналіз яких мав би віднайти ті соціально-політичні орієнтири розвитку суспільства, що найбільш повно відповідали б національним традиціям та політичному менталітету. Склалася об'єктивна залежність між реальним наповненням незалежності України та реалізацією європейського покликання. Всупереч досить широкому використанню останнім часом у науковій та публіцистичній літературі поняття «європейська інтеграція України», воно ще недостатньо розроблено і зараз переживає період свого становлення та реального наповнення. За таких умов розробка найважливіших проблем має науково-пріоритетний характер і сприятиме всебічному науковому

обґрунтуванню практичних векторів і вимірів сучасної української зовнішньої політики.

28 лютого 2022 р. Президент, прем'єр-міністр та спікер Верховної Ради спільно підписали заявку на членство в Європейському Союзі європейської держави Україна. Вона має всі шанси бути прийнятою. Процес вступу запустився вже у березні.

Доцільно відзначити, що Українська держава формує свої власні національні інтереси, свою зовнішньополітичну стратегію, вирішує широке коло проблем, які стоять перед нею у зв'язку з необхідністю європейського геополітичного вибору. Від тотожності пріоритету європейського вектора національним інтересам, від якості її міждержавних стосунків, особливо з країнами-сусідами, залежатиме майбутнє України. Дослідження досвіду накопиченого у сфері європейської інтеграції України має науковий і разом з тим прикладний, прагматичний характер. Таким чином, актуальність обраної теми наступна: дослідження реалізації державного курсу, спрямованого на всебічну європейську інтеграцію України, що не є можливим без поглибленого та широкого аналізу досягнень і невдач на цьому шляху.

Геополітичні дослідження міжнародного положення України знаходять своє відображення у працях О. Гладенка, О. Ковальової, О. Ковтуна, В. Манжоли, В. Посельського, А. Тодощука та інших.

З точки зору геополітики та ролі України на міжнародній арені, то поступи нашої держави глибоко вивчалися завдяки таким науковцям як: А. Багатаренко, В. Копійка, Н. Орлова, О. Поведа, О. Шепотило.

Мета даного дослідження полягає в тому, щоб у сучасних умовах динамічного світового розвитку висвітлити пріоритетні задачі, а також прослідкувати тенденції й особливості українських потуг спрямованих до увсієї європейської спільноти.

Відповідно до мети, у роботі поставлено такі **завдання**:

- вивчити сутність та причини встановлення двосторонніх відносин;
- розглянути сучасний розвиток відносин між Україною та Європейським Об'єднанням;
- розглянути європейські програми, які сприяють розвитку України;

– проаналізувати українські кроки на шляху до євроінтеграції, а також дослідити їх переваги та недоліки;

– сформулювати сценарії розвитку двосторонніх відносин.

Об’єктом дослідження є євроінтеграція України до Європейського Союзу як в історичному контексті, так і у сучасних умовах.

Предметом дослідження є характер, особливості та способи української євроінтеграції.

Методологічною основою кваліфікаційної роботи є базисні поняття наукового аналізу: принципи об’єктивності, системності та цілісності, функціоналізму, причинності, прогнозування. Також застосовувався логіко-семантичний підхід, компаративістський та системно-структурний методи, зокрема використовувався й метод статистичної обробки й метод SWOT-аналізу.

Для аналізу застосовувались методи структурного функціоналізму, які полягають: 1) у трактуванні предмета дослідження як системи з її структурними компонентами; 2) в аналізі взаємодії внутрішніх і зовнішніх чинників у формуванні геополітичних стратегій держав.

Практичне значення одержаних результатів. Зміст і результати дослідження висвітлювались у виступі на міжнародній науково-практичній конференції «Політ. Сучасні проблеми науки» (Київ, 2022 р.).

Матеріали дослідження можуть бути використані у навчальному процесі, при підготовці спецкурсів для студентів та аспірантів з курсу «Теорія і практика міжнародних відносин».

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних інформаційних джерел та додатків. Загальний обсяг складає 84 сторінки, із них обсяг основного тексту – 60 сторінок, список використаних інформаційних джерел нараховує 87 найменувань.

РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

1.1. Сутність та причини встановлення двосторонніх відносин

Відносини на лінії Україна – Європейський Союз були започатковані у грудні 1991 р., коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як представник країни, що на той час головувала в Євросоюзі, на офіційному рівні у відповідному листі визнав незалежність України (Додаток А).

Копенгагенські критерії – це усім відомі вимоги до держав-кандидатів на вступ до Європейського Об'єднання. Саме у червні 1993 р. вони були схвалені на засіданні Європейської Ради у столиці Данії. Дані критерії необхідні для того, щоб держава, яка бажає приєднатися до Спільноти, виконувала ці положення, таким чином наближаючи себе до нових стандартів. Майбутні держави-члени повинні забезпечити імплементацію комплексу європейських правових норм і стандартів до вітчизняного законодавства і, крім того, застосовувати їх на практиці. У своїй сукупності Критерії мають чотири групи вимог.

Кожен критерій, який висвітлений у групі, містить певну кількість субкритеріїв. Крім того, існують так звані критерії конвергенції (зближення), які надають державам-членам Євросоюзу дозвіл приєднатися до третього етапу, а саме Економічного та монетарного союзу (ЕМС).

Політичний критерій містить наступні складові:

- повне забезпечення свобод парламентських / президентських виборів і виборів, які стосуються місцевих органів влади;
- створення та розширення формату активної діяльності демократичних інституцій, різного роду неурядових організацій, незалежних ЗМІ;
- затвердження законодавства, що захищатиме права меншин, а також створення відповідних установ, які цей процес контролюватимуть;
- посилення боротьби з корупцією та злочинністю;

- регулювання проблематики правового забезпечення та пошук спроможності боротьби з корупційними схемами;

- утворення інститутів у царині внутрішніх справ і юстиції, надання гарантій незалежності судової влади, покращення діяльності судів;

- захист особистих прав і свобод людини [52, с. 35].

Економічний критерій має у своєму складі такі положення:

- існування рівноваги між попитом і пропозицією, що, власне, зумовлено вільним функціонуванням ринкових сил;

- стабілізація цін і лібералізація торгівлі;

- відсутність різного роду перешкод як для виходу на ринок, що має на меті утворення нових підприємств, так і виходу з ринку, тобто банкрутство;

- повинний бути присутній правовий базис, який найперше повинен мати право на регулювання права власності;

- виконання контрактів і законів;

- досягнення макроекономічної стабільності, яка охоплює стабілізацію цін, державних фінансів і зовнішнього сальдо;

- наявність повного консенсусу щодо основ політики економічного спрямування;

- висока розвиненість фінансової галузі, яка необхідна для спрямування збережених коштів в інвестиції для виробництва;

- присутність ринкової економіки, яка працює завдяки стабільним макроекономічним показникам, яких вистачає для того, щоб окремі економічні суб'єкти виробляли і приймали рішення в умовах передбачуваного й стабільного клімату;

- існування достатньої кількості і за адекватними цінами людських і матеріальних ресурсів на додачу до інфраструктури, тобто енергопостачання, телекомунікацій, транспорту тощо, а також сфери освіти і досліджень та маючи перспективу у цій царині;

- наявність ступеня впливу Уряду і державного законодавства на конкурентоспроможність через впроваджену торговельну політику, політику

здорової конкуренції, різну допомогу від держави, а також через надання підтримки малим і середнім підприємствам;

– врахування темпів і рівнів торговельної інтеграції окремої країни з Євросоюзом перед, власне, розширенням (береться до уваги як структура торгівлі, так її обсяг з країнами-членами);

– повинна бути присутня достатня частка малих підприємств у структурі економіки, адже малі фірми зазвичай отримують більшу вигоду від спрощеної процедури виходу на ринок, а ось превалювання великих підприємств може означати інертність більшого рівня у питанні адаптації до певних ринкових умов [15, с. 60].

Саме «Критерій членства» найважче виконати. Існує 31 критерій членства, кожен з яких відображає один з 31 розділів *acquis communautaire* («спільного доробку Євроспільноти»): вільне переміщення капіталів, свобода у наданні послуг, законодавство про підприємства, вільне переміщення товарів, свобода у переміщенні робочої сили, рибне господарство, сільське господарство, податкова політика, транспортна політика, конкурентна політика, статистика, соціальна політика та зайнятість, ЕМС, промислова політика, енергетика, малі та середні підприємства, освіта та навчання, дослідницька діяльність та наука, політика у галузі культури та аудіовізуальному секторі, телекомунікації, екологія, захист прав споживачів та охорони здоров'я, регіональна політика, зовнішні зносини, юстиція та внутрішні справи, митний союз, зовнішня торгівля, спільна зовнішня політика та політика безпеки, охорона прав інтелектуальної власності, відповідність стандартів промислової продукції, фінансовий контроль та бюджет [17, с. 52].

Якщо країна реалізує «Копенгагенські критерії», то вона повинна подолати п'ять основних етапів, чим і визначається наступний крок у процедурі вступу до Об'єднання:

Етап I. Подання заяви про вступ до Спільноти країною-претендентом. Деякі країни на цьому етапі подавали наступні види асоціативних угод:

– Європейська угода (European Agreement): Польща (1991), Угорщина (1991), Румунія (1993), Болгарія (1993), Чехія (1993), Словаччина (1993), Естонія (1995), Литва (1995), Латвія (1995), Словенія (1996).

– Угода про асоціацію (Association Agreement): Туреччина (1963), Мальта (1970), Кіпр (1972).

– Угода про стабілізацію й асоціацію (Stabilization and Association Agreement). Даний вид угоди підписано з рядом балканських країн.

Етап II. Від подання країною заявки про вступ до початку переговорів про вступ. Саме на цьому етапі відбувається виконання Копенгагенських критеріїв. Лише після їх виконання країна набуває статусу кандидата на вступ до ЄС.

Етап III. Від початку і до закінчення переговорів про вступ. Тут же визначаються умови приєднання кандидата до Спільноти, а ще терміни прийняття. Переговори набувають форми двосторонньої конференції, при тому, що сторонами є сама країна-кандидат і усі країни-члени. На переговорах розглядаються успіхи та невдачі при імplementуванні кожного з 31 розділу *acquis communautaire*: бюджетні асигнування, енергетика, юстиція та внутрішні справи, регіональна політика, податкова політика, митний союз, транспортна політика, сільське господарство, конкурентна політика і т.п. Після завершення переговорів формується проект угоди про вступ кандидата до Євросоюзу, куди вносяться й результати цих переговорів.

Етап IV. Від підписання угоди про вступ до її ратифікації. Угода перед її підписанням повинна податися до Європейської Ради задля схвалення, а потім до Європейського Парламенту для надання згоди.

Після підписання угода про вступ подається до країн-членів Союзу і країн-кандидатів задля її ратифікації та прийняття рішення про вступ, що відбувається, зазвичай, шляхом референдуму. Але варто зауважити, що навіть якщо переговори були успішними, то це не є «прямим квитком» у ЄС.

Етап V. Від виконання усіх ратифікаційних процедур до набуття угодою чинності. Пройшовши цей етап країна офіційно стає членом Євросоюзу [52, с. 41].

Україна є однією з ключових держав Східної Європи. Завдяки зусиллям сусідньої Польщі наша країна є частиною програми «Східне партнерство» (далі – СП), яка була ініційована у травні 2009 р. на Празькому установчому саміті, і яка вважається наступним етапом інтеграції між ЄС та східноєвропейськими країнами.

Крім України у даній ініціативі беруть участь Азербайджан, Білорусь (донедавна), Вірменія, Грузія та Молдова.

Метою даного партнерства є надання можливості оновити договірно-правову базу, яка лежить в основі відносин східних сусідів та Спільноти, шляхом заміни існуючих угод про партнерство та співробітництво на угоди про асоціацію. Програма ініціює створення поглиблених зон вільної торгівлі (ЗВТ), спрощення візового режиму між державами-партнерами та Союзом і т.д. Така заміна, або радше оновлення, дає можливість «перестрибнути» від партнерства і співробітництва до політичної асоціації й економічної інтеграції. Крім того, надаються чималі можливості для бізнесу країн-учасниць СП, які можуть стати частиною європейського бізнесу [64]. 1 січня 2016 р. набула чинності угода про зону вільної торгівлі між нашою державою та ЄС.

Положення Угоди містяться у розділі IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Розділ має назву «Торгівля і питання пов'язані з торгівлею». Загалом, зона вільної торгівлі – це тип міжнародної інтеграції, за якої в країнах-учасниках процесу скасовуються митні збори і кількісні обмеження у взаємній торгівлі. Тому Угода між ЄС та Україною передбачає скасування (в окремих випадках – суттєве зменшення) експортних й імпорتنих мит [64].

Відповідно до статті 467 Угоди про асоціацію створюється Парламентський комітет асоціації (ПКА), який необхідний для здійснення двостороннього парламентського діалогу між обома сторонами.

ПКА має такі завдання та обов'язки:

- перебирати на себе роль форуму для взаємодії депутатів як ВРУ, так і Європарламенту;
- обробляти звернення із запитом до Ради асоціації щодо конкретної інформації про поступове виконання Угоди про асоціацію;
- надавати різні рекомендації Раді асоціації;
- створювати уповноважені підкомітети;
- інформувати про прийняті рішення та рекомендації Ради асоціації [69, с. 177].

Під час візиту Президента Європейського Парламенту М. Шульца, який відбувся 3 липня 2015 р., було підписано Меморандум про взаєморозуміння між ВРУ та ЄП про спільні рамки парламентської підтримки та підвищення інституційної спроможності.

Діяльність, яка спрямована на надання підтримки українському парламенту, здійснюватиметься відповідно до вітчизняного порядку денного реформ та програм українського розвитку, згідно з пріоритетами Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка поступово доповнюватиме європейські зусилля, які мають на меті посилення демократії та верховенства права в нашій державі.

Існують окремі документи, які встановлюють співробітництво між Україною та Союзом у царині юстиції, свободи та безпеки. До таких можна віднести План дій Україна – ЄС у галузі юстиції, свободи та безпеки, який був затверджений на засіданні Ради з питань співпраці між Україною та Об'єднанням (18 червня 2007 р., м. Люксембург) та План-графік його імплементації, який затвердили на засіданні Підкомітету № 6 «Юстиція, свобода та безпека» Комітету з питань співпраці між Євросоюзом та Україною (10 квітня 2008 р., м. Київ).

Дія зазначених документів поширюється на 15 основних напрямків, до яких можна віднести: боротьбу зі злочинністю та тероризмом, боротьба з корупцією, яка має у своїй основі протидію фінансуванню тероризму, міграція, управління кордонами, надання притулку та віз, управління кордонами, безпека документів, правове співробітництво у цивільних та кримінальних справах, боротьба з наркотрафіком, торгівлею людьми та т. і.

Щороку почергово в Києві та Брюсселі відбувається перегляд спільних заходів, які були визначені Планом-графіком, та їх процес втілення у життя.

Наприклад, у вересні 2008 р. під час проведення Паризького саміту було розпочато діалог, який стосувався спрощення візового режиму під час перетину європейського кордону для українців.

У листопаді 2010 р. був проведений черговий саміт Україна – ЄС, де було оприлюднено План дій щодо полегшення проходження візового режиму для українських громадян. Даний План був розроблений у схожості до т. зв. «дорожніх

карт», які надавалися балканським країнам, таким чином стерши візовий режим між цими країнами й Об'єднанням. Для України це був значущий момент, тому що вона стала першою країною, яка не належить до Балканського регіону, якій Євроспільнота надала подібний документ.

План дій містить знову ж таки Критерії Євросоюзу, які поділені за чотирма блоками:

- безпека усіх документів, у складі яких і біометричні;
- боротьба з нелегальною міграцією, включаючи реадмісію;
- забезпечення безпеки та громадянського порядку;
- забезпечення основних прав і свобод людини [52, с. 48].

Виконання Плану дій виконується у два етапи: під час першого (законодавчого) стандартизується згідно з правилами ЄС законодавство та нормативні акти у необхідних галузях; під час другого (імплементаційного) етапу відбувається виконання оновленого законодавства та забезпечується його активне функціонування згідно з європейськими стандартами та практикою, які висвітлені у Плані дій.

У червні 2014 р. Рада ЄС із закордонних справ оприлюднила рішення про закінчення виконання нашою державою першого і поступовий перехід до другого етапу Плану дій щодо спрощення європейського візового режиму для України.

Станом на кінець минулого року Україна виконала Рекомендації Європейської Комісії відповідно до П'ятої доповіді про виконання Україною Плану дій щодо спрощення візового режиму.

Згідно з положеннями статті 27 Угоди про Асоціацію між нашою країною та ЄС визначається «Транскордонна та регіональна співпраця». Дана співпраця ознаменувала себе у таких напрямках:

- уведення в дію Меморандуму про взаєморозуміння та початок діалогу у галузі регіональної політики;
- налагодження співпраці між представниками регіональної й місцевої влади як в Україні, так і в ЄС в рамках Комітету регіонів ЄС (далі – КР);
- втілення Спільної ініціативи ЄС щодо Криму (призупинено з ініціативи української сторони);

– втілення регіональних проектів за рахунок фінансів Євросоюзу (Європейський інструмент сусідства і партнерства) та фінустанов Союзу (Європейський інвестиційний банк, ЄБРР);

– участь у здійсненні Пілотної програми регіонального розвитку Східного партнерства (ППРР СхП);

– залучення до втілення Стратегії ЄС щодо Дунайського регіону (т. зв. Дунайська стратегія);

– залучення українських регіонів до функціонування європейських регіональних об'єднань, до прикладу Асамблеї єврорегіонів (Assembly of European Regions), Ради європейських муніципалітетів та регіонів (Council of European municipalities and regions), Конференції європейських законодавчих асамблей (Conference of European Regional Legislative Assemblies), Асоціації європейських прикордонних регіонів (Association of European Border Regions) і т. і. [48].

У березні 2014 р. відбулися досить резонансні події, які дещо похитнули українські прагнення. Причиною тому стала невиправдана російська агресія, наслідком якої стала окупація Кримського півострова, а пізніше – його анексія. На тлі цього українські високопосадовці запропонували європейським колегам програму, яка розгорнула б в Україні спостережну місію під егідою ЄС у рамках Спільної політики безпеки та оборони (СПБО).

– 20 березня 2014 р. було схвалено т. зв. висновки щодо української ситуації, де, власне, наголошувалося на тому, що Європада ініціює розробку плану щодо внеску Об'єднання у протіканні роботи Місії ОБСЄ

– 22 липня 2014 р. Рада ЄС із закордонних справ прийняла рішення, яке ініціювало розгортання Консультативної місії Євроспільноти з реформації царини цивільної безпеки України (EU Advisory Mission for Civilian Security Sector Reform Ukraine (EUAM Ukraine))

– Генеральний штаб Місії базується в українській столиці. Місія фінансується з бюджету ЄС та окремих внесків держав-членів і третіх країн. Тривалість мандату Місії складає два роки.

– 4 лютого 2015 р. ВРУ прийняла Закон України «Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом з реформування сектору цивільної безпеки України», а вже 23 лютого того ж року Президент підписав даний Закон.

– На підставі статті 5 Угоди про асоціацію між Україною та Спільнотою відбувається постійний діалог, де сторони проводять часті зустрічі й саміти. Останні мають місце щороку по чергово як в українській, так і в бельгійській столицях [48].

Самостійне вирішення Україною будь-яких проблем, особливо у царині безпеки – це основна позиція Євросоюзу. Якщо нівелювання проблем буде успішним, тоді можна стверджувати про продовження плідних відносин.

Українська політична еліта ж вважає, що Об'єднання має допомагати нашій державі у вирішенні різного роду внутрішніх проблем, а також надавати підтримку у матеріальному ключі. Звісно ж, такі протилежні позиції дещо різнять інтереси обох сторін, що створює неоднозначну безкомпромісну ситуацію [63, с. 12].

В умовах повномасштабної війни Росії в Україні, 28 лютого 2022 р., українські посадовці – Президент, прем'єр-міністр та спікер ВРУ – підписали заявку на членство нашої держави в Євроспільноті. Наша країна на даному етапі розвитку має високі шанси стати частиною Об'єднання. Але процес вступу може місцями гальмуватися, адже сусідня Росія не полишає надій захопити хоча б частину української території.

Регіональна політика Євросоюзу – це те, що є завжди на часі. Адже регіональні диспропорції, які пов'язані зі стрімким розвитком, існуватимуть і надалі. З цього виходить, що ЄС повинен йти в ногу з часом і поступово модернізувати та модифікувати власну регіональну політику, яка інколи не збігається з вимогами часу. Це відбувається для того, щоб зменшити диспропорції та диверсифікацію виробництва, посилити конкурентоспроможність підприємств. Нині міжрегіональна співпраця та транскордонна діяльність між обома сторонами знаходяться у постійній якійсій модернізації.

Міжрегіональна та транскордонна співпраця з кожним днем розвивається усе активніше. Цьому сприяють як поступове стертя державних кордонів Об'єднання, що стає засобом успішного функціонування міжрегіональної політики, так і втілення у життя принципів субсидіарності, децентралізації влади тощо.

Філософія політики ЄС теж не застоюється на одному місці. Вона разом з розвитком інтеграційних процесів набуває нових процесів і понять, наприклад, конвергенції. Це означає, що уся економіка регіонів та країн Об'єднання зближається до рівня розвитку економічних гігантів Євросоюзу і забезпечує зростання тієї таки економіки у тривалій перспективі. Найчастіше це відбувається завдяки підвищенню конкурентоздатності та кількості робочих місць для населення [58, с. 5].

Слідкуючи за темпами економічної та соціальної інтеграції, Європейська Комісія втілює у життя наступні пріоритети:

– конвергенція, завдяки якій стираються різні розходження між країнами й регіонами, посилюється підтримка слаборозвинутих регіонів, де ВВП на душу населення є меншим за 75% в середньому в Об'єднанні. Державам, які мають рівень ВВП меншим за 90% (у середньому), надається доступ до програм з царини, до прикладу, захисту природного середовища або транспортної інфраструктури. Додаткові фінанси ж можуть виділятися після упровадження таких заходів: захист навколишнього середовища, налагодження діяльності у царині держадміністрування, оновлення виробництва, вихід на ринок тощо;

– поліпшення працевлаштування та конкурентоспроможності, куди спрямовано майже п'яту частину з бюджету Об'єднання. У цьому пріоритеті задіяно два сектори: національний та регіональний, що означає, що відбуватиметься фінансова підтримка регіонів і місцевої влади у діяльності, яка має на увазі втілення економічних змін у секторі промисловості або сільських територіях, що підвищуватиме рівень конкурентоспроможності та економічної привабливості. Підвищення цих двох базисів мають відношення до поліпшення доступу до світових послуг, охорони навколишнього середовища, підвищення інновацій та продуктивності;

– застосування ініціативи INTERREG, за допомогою якої здійснюється всебічна підтримка міжрегіонального і транскордонного співробітництва, яке є частиною європейської територіальної співпраці, основа якої лежить в рівномірному розвитку усіх територій Спільноти. Мета такої співпраці полягає у розв'язанні

проблем органами місцевої влади у таких галузях як розвиток підприємств, міст та сіл [58, с. 6].

Впродовж останніх мінімум п'яти років регулювання відносин на лінії Україна – ЄС у царині транскордонної взаємодії значно посилилось, що відзначається поліпшенням методики та форм регулювання, а ще поступово модернізуються механізми співробітництва.

На думку автора, конвергенція є чиненнайважливішим положенням для регіонів, що розвиваються. Варто зауважити, що цей процес охоплює не лише питання економіки, а й політичного розвитку, що у кінцевому результаті призводить до значних змін у функціонуванні цих царин, тому що керування ними переходить інституціям Євросоюзу, які мають на це уповноваження. На тлі перепрофілювання окремих галузей країни-члени отримують «квиток» на вступ до ЕМС [64].

Коротко кажучи, кожна країна-член має відповідати п'яти положенням конвергенції:

- співвідношення державного дефіциту до ВВП не повинно бути понад 3%;
- співвідношення держборгу до валового внутрішнього продукту не має бути більш ніж 60%;
- протягом одного року до проведення дослідження повинно спостерігатися сталість середніх темпів інфляції, а також стабільні ціни;
- номінальна відсоткова ставка не має бути вищою, ніж 2% трьох кращих показників стабільності цін країн-учасниць Об'єднання;
- адекватне відхилення величини обмінного курсу не повинне перевищувати кінцеві значення, які встановлені механізмами обмінного курсу країн-членів, протягом мінімум двох років [79, с. 115].

Вважається, що вищезазначені критерії мають збалансувати розвиток економіки в ЕМС і, зокрема, не допустити виникнення спорів чи напружливих ситуацій між учасниками Спільноти.

Як було зазначено раніше, конвергенція – це не тільки уподібнення економічних систем або засіб стирання відмінностей між ними. Сьогодні конвергенція об'єднує й складові, які не є частиною економіки. До прикладу:

проблеми розвитку освіти, культури, технологій, соціальної сфери. Регіональна політика, яка є однією з основних в Об'єднанні, потрібна для того, щоб регіони, які залучаються до процесу, набирали більшої політичної ваги на міжнародній арені.

Для українських регіонів життєво важливим є співпраця з Євросоюзом у рамках Європейської територіальної ініціативи. Нині ця ініціатива є оновленою, тому що підлягала модифікаціям з боку Єврокомісії. Для цього було залучено такі Програми-Ініціативи: INTERREG – це програма підтримки транскордонної співпраці регіонів, яка містить у собі міжрегіональну та транскордонну взаємодію; URBAN – ініціативний розвиток міських територій; EQUAL – матеріальна допомога транснаціональним програмам, які займаються нівелюванням усіх форм дискримінації на ринку праці; LEADER – ініціатива, необхідна для розвитку сільських територій. Але не усі ці програми фінансуються «з одної кишені». Наприклад, на INTERREG та URBAN кошти виділяються з Європейського регіонального фонду розвитку, LEADER оплачується коштами Орієнтаційної секції Європейського гарантійного та орієнтаційного фонду господарювання, а EQUAL користується матеріальною підтримкою Європейського соціального фонду [83, с. 125].

Існує ще одна ініціатива, яка є по-справжньому регіональною – це Стратегія ТИСА (ЄОТС). Найбільше її застосовують у Закарпатській області України. Дана Стратегія заохочує спільну реалізацію інфраструктурних, екологічних та соціальних проектів. Вона базується на взаємодії через культурні й інвестиційні можливості, а ще бере до уваги культурну й історичну спадщину окремих регіонів України та Євросоюзу.

Стратегія ТИСА створена 26 жовтня 2015 р. спільними рішеннями трьох сторін: Закарпатської облради України, Загальних зборів Саболч-Сатмар-Березької області та місцевим самоврядуванням міста Кішварда Угорщини. ТИСА є важливою для Закарпаття, з огляду на те, що до нього прикута постійна увага Угорщини, а загалом, така область стала локацією для відкалібрування нових форм міжрегіональної взаємодії та її механізмів [24, с. 6].

Варто зазначити, що ТИСА – це феномен. Її унікальність проявляється у тому, що створена Стратегія між країною-членом Євроспільноти та третьою країною, яка взагалі не є учасницею Об'єднання. З усім тим до ініціативи ТИСА залучена й четверта сторона – Комітет Регіонів ЄС, який слідкує за плануванням нових проектів, шукає нові джерела й умови фінансування.

Завдяки широким діям Комітету Регіонів було затверджено ряд спірних питань у проблемних галузях розвитку українського регіону. До них відносяться зокрема: лісове господарство, туризм, освіта, охорона навколишнього середовища, енергетика, побудова нових автомагістралей, оновлення пунктів пропуску на кордоні з ЄС, збереження культурної спадщини, охорона соціальних об'єктів, створення нових робочих місць, сприяння бізнес-активності і т. п.

Варто зауважити, що Європейська територіальна співпраця стала взірцем для інших прикордонних областей України. Саме таке співробітництво є частиною реалізації абсолютно нової регіональної політики ЄС.

1.2. Сучасний розвиток відносин між Україною та Європейським Об'єднанням

Саме підписання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Євросоюзом стало найбільш значущим кроком на шляху української євроінтеграції. Ще на зорі нашої незалежності такий проєвропейський вектор був визначений як основний у вітчизняній зовнішній політиці, що, власне, було закріплено відповідною Постановою ВРУ від 2 липня 1993 р. [34].

Таким же чином ще на початку 2000 рр. інтеграція до Євросоюзу стала головною метою і була закріплена законодавчо. Ба більше, цей вектор ніколи не ставився під сумнів (на відміну від натівського вектора).

Але лише у 2014 р. Україна почала справжній рух до Єврооб'єднання, коли українське керівництво підписало та почало поступово вводити у життя Угоду про асоціацію. Так, у 2019 р. євроінтеграційний вектор був закріплений конституційно. На тлі цього варто відстежити динаміку позицій експертів щодо європейсько-

української співпраці протягом останніх п'яти років. Автор використав результати двох опитувань у червні 2014 р. та грудні 2021 р. за методикою, яка використовується ще з 1997 р., серед чотирьох груп опитуваних, які займаються експертизою зовнішньої та безпекової української політики (фахівці з вишів/неурядових організацій, журналісти, військова еліта, народні депутати) і, в основному, представляють наступні українські регіони – Центр, Схід, Південь і Захід [1, с. 4].

Абсолютна більшість опитаних (92% у 2014 р. і 95% у 2021 р.) вважає, що курс євроінтеграції повністю чи у більшій мірі збігається з національними інтересами (Додаток Б). Буремні події листопада 2013 р., зрив процесу підписання Угоди про асоціацію, а згодом й початок війни на Сході нашої держави лише прискорили та покращили думку експертних кіл про необхідність рухатися у прозахідному напрямку. Звісно, не обійшлося і без скептиків та противників євроінтеграції. Ба більше, українській владі часто-густо не вистачало політичної волі здійснити необхідні перетворення на шляху до Євроспільноти [1, с. 5].

Експертне середовище одноголосно заявляє про необхідність реалізації Угоди. Але на противагу 2014 р., коли більш ніж половина опитаних позитивно оцінювали українські шанси на успішну реалізацію Угоди про асоціацію, у 2021 р. частка таких осіб значно скоротилась (Додаток В).

Експертне коло високо оцінило реалізацію курсу української євроінтеграції. Більша частина опитаних оцінили кадрове забезпечення та дії органів законодавчої та виконавчої влади як таке, що знаходиться на високому рівні. Але виділявся ряд споконвічних проблем, таких як невисока якість ухвалених рішень та недостатній рівень фінансування. Тим не менш, близько 90% опитаних висловились, що підтримують європейське покликання (Додаток Г).

Опитані виокремили і ряд аспектів, які перешкоджають українській євроінтеграції (Додаток Г). Зокрема, до них віднесли організовану злочинність з корупцією – «за» цей аспект проголосувало 63%. На другому місці висвітлено аспект успадкування радянської системи мислення та й суспільної організації загалом, а ще повільну реалізацію економічних реформ та, як було вказано раніше, нездатність (або

недосвідченість) українських високопосадовців у справах імплементації пріоритетів політичних векторів.

Втім, усе збільшується кількість голосів, які пов'язані з російським чинником, а саме у фокусі анексії Криму та війни на Сході нашої держави. Серед експертів прослідковується збільшення частки тих, хто винить саме керівні структури ЄС у факті байдужості до України. А фокусуючись на акторах міжнародних відносин, з якими наша держава найбільше взаємодіяла, можна вказати на те, що лідери (США та ЄС) не змінились, а лише помінялись місцями, що є досить гарним результатом, зважаючи на чотирирічну безперервну співпрацю (Додаток Д).

Такі ж результати стосовно учасників міжнародних відносин, плідний розвиток відносин з якими є найпріоритетнішим для Української держави. Перші сходинок знову ділять ЄС та США (Додаток Е).

Дещо відрізняється наступна трійка міжнародних акторів – з деякими відбулось посилення співпраці, а з деякими відійшла на другий план, якщо не зникла узагалі. Спостерігається посилення співпраці з країнами-сусідами, які уже є членами Євроспільноти (Вишеградська четвірка), а також з тими, які так само як і Україна, намагаються потрапити до Союзу (ГУАМ) (Додаток Є).

Період 2014-2021 рр. в аспекті проведення зовнішньополітичної взаємодії був досить плідним, говорячи про європейську взаємодію. Ба більше, революційні події листопада 2013 р. – лютого 2014 р. дали новий виток у розвитку зовнішніх зносин. Тим паче такі революційні події часто-густо переносять орієнтири, тому можна стверджувати, що з того часу Україна стала епіцентром світової політики і є ним і сьогодні.

Затяжна війна Росії з Україною з кожним днем усе більше руйнує сучасну систему міжнародних відносин й перекреслює усі положення міжнародного права. Це сталося тому, що агресивні дії Росії у свій час не знайшли відсічі від світових гігантів як США, Євросоюз, НАТО. Захід закривав очі на те, що відбувалося мало не «під носом», але вирішив, що Україна впорається самостійно, що, на жаль, перейшло у повномасштабну агресію у лютому 2022 р.

Результати української зовнішньополітичної взаємодії у період 2014-2021 рр. показали, що зовнішня політика нашої держави прямо пов'язана з внутрішньою, а ще довела, що перспектива просування України стежкою євроінтеграції є відкритою та, навіть, бажаною.

Сучасну російську агресію можливо перемогти лише повною консолідацією Заходу заснованої на спільних демократичних цінностях, при цьому такий союз буде неповним без України.

Провідні інституції та постаті Євросоюзу затвердили висновки, де зазначено, що вони готові продовжувати укріплювати та плідно розвивати європейсько-українські відносини, але про надання статусу кандидата на вступ поки мови не йде. Ці висновки були затверджені під час неформального Версальського саміту, який мав місце 10-11 березня.

Росія своїми агресивними діями лише стала каталізатором у поглибленні європейсько-українських відносин. РФ бажала відділити Українську державу від Євроспільноти, але сама того не підозрюючи, лише погіршила своє становище на міжнародній арені. Так, В. Зеленський 28 лютого 2022 р. подав заявку на вступ нашої держави до Європейського Об'єднання.

Окремі фахівці зазначають, що заявка на вступ, у порівнянні з минулими документами, є новою та має свого роду покращене формулювання у власній структурі, проте у ньому відсутні будь-які згадки про «пришвидшену процедуру», якою хотіла скористатись Україна, щоб увійти до Об'єднання.

Окремо наголошується, що Євроспільнота та її учасниці й надалі надаватимуть фінансову, гуманітарну, матеріальну й політичну підтримку. Уже зараз можна відстежувати, як окремі політичні фігури ЄС наголошують на необхідності прийняття плану відновлення України, який буде схожим на «План Маршалла», за допомогою якого свого часу США надавали допомогу повоєнній Європі. Окремі представники Євроради заявляють про своє бажання та готовність продовжувати та посилювати тиск на РФ та Білорусь, насамперед санкційний, а також вводити нові обмеження, якщо трапиться така необхідність.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКОЮ СПІЛЬНОТОЮ

2.1. Уніфікація українського законодавства з європейським

Спочатку варто зупинитися на адаптації національного законодавства до законодавства європейського, тому що будь-яка адаптація є основою інтеграційних процесів, а не просто її частиною. Зауважимо, що адаптація – це процес наближення правової системи України до такої ж системи Євросоюзу. Тим не менш, потрібно розкрити сутність уніфікації українського й європейського законодавств у галузі авторського права й суміжних прав.

Така гармонізація здійснюється за допомогою долучення до міжнародних угод, обопільного затвердження вітчизняних стандартів, погодженням окремих положень нормативно-правових актів України із нормами резолюцій європейських інституцій. Нинішнє пришвидшення процесу адаптації українського законодавства до законодавства Євроспільноти у царині авторського права і суміжних прав має значення при імплементації міжнародної відповідальності України і положень Угоди про партнерство та співробітництво (УПС) між обома сторонами, Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС», Угоди між Україною та Євроспільнотою про наукове і технологічне співробітництво (далі – Програма) [45, с. 5].

Обов'язкові умови, заходи, а також прогнозовані терміни та обсяги видатків, які необхідні для зближення законодавств, зазвичай визначаються щороку і розписуються у плані заходів з імплементації Програми, який, власне, розробляється Координаційною радою з адаптації національного законодавства до європейського, пізніше погоджується з Комітетом Верховної Ради, який займається саме проблематикою євроінтеграції, а потім, як останній пункт, затверджується КМУ.

У Програмі прописано, що основною галуззю євроінтеграції є наближення українського й європейського законодавства, що, як зазначалось, є процесом

приведення українських законів та інших нормативно-правових актів у відповідність до європейської правової системи.

Після підписання Угоди про асоціацію між Українською державою та Євросоюзом з його державами-учасницями виникла потреба дотримуватися закономірності у процесі адаптації законодавства обох сторін, тим паче, що Україна після підписання документа зобов'язувалась ввести в дію принципи і стандарти Союзу, які мають відношення до прав інтелектуальної власності.

Варто зауважити, що під час розгляду спорів або питань, які мають розбіжності у царині порушення прав інтелектуальної власності, вітчизняні суди повинні опиратися на практику ЄСПЛ та відповідне прецедентне право Суду ЄС [18, с. 112].

Проводячи аналіз Розділу IV Угоди про асоціацію Глави 9 про інтелектуальну власність, робимо висновок, що підписанти зобов'язуються використовувати міжнародні стандарти щодо використання певного об'єкта. До прикладу, у підрозділі 1 частини 2 Глави 9 прописані стандарти щодо авторського права та суміжних прав, а у Статті 161 «Надання охорони» тієї ж Угоди прописані окремі стандарти, які охороняються європейським правом [48].

Досліджуючи строки чинності авторського права, які передбачаються статтею 162 Угоди, зазначимо, що пункт 1 даної статті посилається на Бернську конвенцію, де констатовано наступне: «Права автора літературного або художнього твору в розумінні статті 2 Бернської конвенції є чинним протягом життя автора і протягом 70 років після його смерті незалежно від того, коли твір був правомірно оприлюднений» [48].

За використання процесу гармонізації вітчизняного й європейського законодавства відбувається видозміна правового регулювання авторського права і суміжних прав. Треба зазначити, що адаптація й гармонізація певних норм, правил або документів значно різняться. До прикладу, треті держави під час адаптації власних законів не мають змоги вплинути на процес нормотворення в європейській системі, не можуть утворювати спільний правовий простір з державами-учасницями Спільноти. Тобто, простіше кажучи, треті країни тільки долучаються до вже чинного правопорядку Євросоюзу. А ось під час гармонізації стається прийняття принципів

права й концептуальних підходів різних держав для того, щоб почав існувати монотонний правопорядок. Тобто, з цього випливає, що право Євросоюзу є результатом компромісу усіх держав-учасниць [30, с. 148].

Галузь авторського права і суміжних прав є складною, а також досить вимогливою з огляду на те, що необхідно стежити за дотриманням авторської думки та інтересів творця. В той самий час важливим аспектом є розмежування понять публічного і приватного інтересу. Причиною, яка служить для проведення гармонізації законів у такій царині, є нагальна проблема, породжена різницею між тезами вітчизняного законодавства, які стосуються охорони об'єктів права інтелектуальної власності.

Зазначимо, що уподібнення та реформування законодавства Євроспільноти задля покращення охорони і захисту прав інтелектуальної власності проходить безперебійно. А ось питання гармонізації й уподібнення норм законодавства держав-учасниць Євроспільноти усе ще є актуальним.

Головна відмінність уподібнення від гармонізації – це те, що уподібнені норми у різних державах-учасницях ЄС використовуються однаково. А ось гармонізація необхідна для того, щоб висвітлити єдиний результат регулювання [14, с. 75].

Використання засобів уподібнення та гармонізації законодавства України у галузі авторського права і суміжних прав підтримує якнайшвидшу адаптацію вітчизняного законодавства до європейського.

Згадуючи способи гармонізації законодавств країн-членів Євроспільноти, то до них можна віднести директиви, рамкові рішення та міжнародні конвенції, які підписував ЄС.

Багатосторонні конвенції – це засоби здійснення гармонізації правового регулювання авторського права і суміжних прав. Конвенції, які широко застосовуються під час етапу гармонізації, є наступні: Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів 1971 року, Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року, Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення 1961 року тощо [20].

Вважаємо за потрібне виділити наступні способи гармонізації:

– доєднання нашої країни до документів міжнародно-правового характеру, які фіксують міжнародні штампи у певній царині;

– приведення у порядок пунктів вітчизняних національно-правових постанов із доповненням різного роду рекомендацій європейських інституцій, а також взаємопідтвердження стандартів з боку України і з боку Євроспільноти [30, с. 150].

Робимо висновок, що гармонізація обох законодавств у галузі авторського й суміжних прав є обов'язковою, однак для отримання одного результату функціонування стандартів права не має бути повністю однаковим. Навпаки, повинні створюватися скоординовані підходи для розробки відповідності українського законодавства до європейського.

2.2. Європейські програми, які сприяють розвитку України

В Україні для сприяння мобільності молоді і, зокрема, для соціальної мобільності студентів, важливе значення має участь в Європейських програмах. Європейський Союз надає громадянам країн ЄС, а також окремих країн, що не входять до Об'єднання, доступ до ряду освітніх, наукових і культурних програм. Протокол до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Товариством та його державами-членами про Рамкову угоду між Україною та Європейським Товариством про загальні принципи участі України в програмах Товариства (01 листопада 2011 р.) створив юридичну основу для укладення двосторонніх меморандумів про доступ України до окремих програм ЄС.

Соціальна мобільність молоді характеризується обсягом, інтенсивністю і напрямками найважливіших потоків руху, певним соціальним механізмом, рушійними силами, прямими наслідками для суспільства.

Наразі молоді українці можуть брати участь у таких основних офіційних програмах ЄС: «Еразмус +» (Erasmus+), «Дії Марії Склодовської-Кюрі» (Marie Sklodowska-Curie Actions), «Євростудент VI», «Креативна Європа» («Creative Europe»). Для українських студентів, молодих фахівців, вчених це – можливість отримати досвід міжнародного спілкування та співпраці.

Програма «Еразмус+» розрахована на 2014-2020 рр. Вона має на меті підтримку проектів, співпраці, мобільності та діалогу у сферах вищої освіти, професійного навчання, молоді і спорту. Ця програма міжнародно-орієнтована, тому відкриває нові перспективи для ЗВО, окремих осіб, студентів, викладачів, випускників, працівників міністерств освіти [38].

Основною метою програми «Еразмус+» є сприяння освіті та навчанню. У рамках співпраці у сфері вищої освіти в «Еразмус+» виділені такі основні напрями:

Key Action 1: Learning Mobility of Individuals – нові можливості мобільності для студентів і викладачів.

Key Action 2: Cooperation for innovation and good practice – співпраця для розвитку потенціалу університетів і обміну кращими практиками.

Jean Monnet Activities – широкі можливості розвитку європейських досліджень у рамках підпрограми Jean Monnet.

У 2014 році Україна приєдналася до Програми ЄС «Еразмус+» в якості країни-партнера. Програма передбачає налагодження міжнародної міжуніверситетської та академічної співпраці, здійснення навчальних обмінів між вищими навчальними закладами, заохочення до навчання за кордоном. Для моніторингу оголошень та подачі конкурсних заявок Єврокомісія створила інформаційний портал програми.

Програма «Еразмус+» дає студентам можливість розвивати ключові компетенції для розвитку кар'єри. Студентська мобільність – це навчання за кордоном у партнерському університеті; проведення стажування (роботи з метою навчання) за кордоном на підприємстві або на іншому відповідному робочому місці. Період навчання за кордоном може також включати стажування.

Сьогодні головною проблемою для університетської освіти є формування та розвиток підприємницьких навичок, які включають прийняття відповідальності та ризику, також вибір правильних кроків для забезпечення високих результатів і успіху в бізнесі. Прийняття відповідальності за свої дії, встановлення цілей та стратегії дій, внутрішня мотивація до успіху – це деякі з ключових вимог роботодавців до професіоналів. Програма «Еразмус+» дозволяє студентам формувати свої ключові навички та компетенції для розвитку кар'єри. Згодом вони будуть дійсно корисними

у професійному розвитку. Крім того, студенти навчаються спілкуватися з людьми різного етнічного походження; вони розвивають комунікативні навички, стають більш толерантними до людей різного походження, поведінки та культурних особливостей.

Отримання нових знань і навичок допоможе в подальшому випускникам ЗВО в пошуку високооплачуваної роботи, розвитку самооцінки, дає впевненість у цьому, в успішному входженні на ринок праці. Працедавців приваблюють кандидати на роботу, які брали участь у проектах «Еразмус+».

Створено доступні платформи, які підтримують програму «Еразмус+», зокрема:

- Network of Higher Education Reform Experts – сприяння розвитку політики і діалогу, спілкуванню щодо проектів «Еразмус+», а також навчання і консультування в країнах-партнерах;

- Eurydice Network – надає інформацію про національну політику і систему освіти;

- EPALE – електронна платформа для навчання дорослих в Європі – це спілка для співробітників і фахівців, що працюють у цьому секторі;

- Euroguidance – мережа національних ресурсів і інформаційних центрів для фахівців-практиків і політиків, які зайняті у сфері освіти і зайнятості;

- eTwinning – спільна онлайн платформа для персоналу школи, яка також надає інструменти, підтримку і послуги;

- National Academic Recognition Information Centres (NARIC) – забезпечення інформацією про визнання дипломів і періодів навчання за кордоном, а також консультації з питань навчання за кордоном;

- SALTO – Youth Resource Centres – забезпечення роботи з молоддю, навчання і мережеві ресурси і заходи, що підтримують «Еразмус+» проекти, а також хостинг інструментів партнерів по встановленню фактів «Еразмус+»;

- National Teams of ECVET Experts – сприяння прийняттю, застосуванню і використанню Європейської кредитної системи професійної освіти і підготовки кадрів;

– Eurodesk network – надання інформаційних послуг для молоді з питань освіти, навчання й інших можливостей для молоді [38].

Програма «Дії Марії Склодовської-Кюрі» – це частина програми «Горизонт 2020», найбільшої рамкової програми Європейського Союзу, спрямованої на дослідження й інновації, фінансову підтримку осіб, зайнятих у цій сфері. Загальний бюджет програми – близько 80 млрд євро, розрахована на 2014 – 2020 рр. Вона надає можливість скористатися перевагами міжнародної мобільності та привабливими умовами праці для близько 65 тисяч українських дослідників. Ця програма ЄС реалізується для підтримки кандидатських тренінгів, у ній фінансується тисячі кандидатських програм. У 2015 р. Україна стала асоційованим членом програми ЄС «Горизонт 2020». Це членство надало українським учасникам рівноправний статус з європейськими партнерами, також відкрило можливості впливу на формування змісту Програми.

Українські установи й організації з кожним роком беруть все активнішу участь у програмі «Горизонт 2020». Починаючи з 2014 р. і на початок 2019 р. для 117 українських організацій-учасників програми «Горизонт 2020», було передбачено фінансування у сумі 17,2 млн євро для 90 проектів, 9 з них координуються українськими організаціями. За цей час 1190 українських установ та організацій підготували та подали на розгляд 915 проектних пропозицій. Загальна вартість проектів, у яких беруть участь українські організації – 465,85 млн євро [66].

Програма «Горизонт 2020» відкриває нові можливості для України: мобільність у цілях навчання – стипендії за напрямком Марії Склодовської-Кюрі, сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, інноваційні гранти для підтримки наукового супроводження проектів.

З 2015 р., коли Україна стала асоційованим членом «Горизонту 2020», наші розробники отримали можливість брати участь у конкурсі для малого та середнього бізнесу (Small and Medium-sized Enterprises Instrument) – SME Instrument. Перша фаза конкурсу передбачає отримання заявниками до 50 тис. євро для розвитку бізнес-плану. У другій фазі – розробники можуть претендувати на отримання понад 1 млн євро для реалізації плану і комерціалізації розробки. Наразі учасниками першої фази

SME Instrument є 10 українських організацій, а другої – 2. Українські проекти вже отримали близько 2 млн євро грантів для реалізації великих бізнес-стартапів у межах програми ЄС «Горизонт 2020».

Україна добре інтегрована в «Горизонт 2020». На кінець травня 2019 р. 189 українських організацій беруть участь у 139 проектах програми «Горизонт 2020». Загалом українські учасники вже отримали 22,2 млн євро на свої проекти. Міністерство науки та освіти України подаватиме заявку на асоційовану участь в наступній рамковій програмі ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт Європа», розрахованій на 2021-2027 рр.. Її бюджет може становити до 100 млрд євро [66].

Програма «Євростудент». У жовтні 2015 р. Україна приєдналася до шостого циклу дослідницької програми «Євростудент VI», ідея якої полягає в організації довгострокових соціологічних досліджень шляхом опитування та здійснення контент-аналізу щодо соціально-економічних умов навчання в Європі, забезпеченні регулярного моніторингу відмінностей у системах освіти та пошуку оптимальних рішень з усунення перешкод для формування єдиного європейського простору освіти.

Програма «Креативна Європа» («Creative Europe»). Співпраця у сфері культури передбачає тісніше співробітництво між Україною та ЄС з метою покращення взаєморозуміння та розширення культурних обмінів, а також мобільності об'єктів мистецтва та митців. Пріоритети програми «Креативна Європа» є наступними:

- міжнародна мобільність;
- розширення аудиторії;
- нові бізнес-моделі;
- перехід до використання цифрових технологій;
- тренінги та освіта;
- культурна спадщина;
- мігранти та біженці.

З 2017 р. Україна бере активну участь у Програмі ЄС «Креативна Європа». У 2017 р. Національним бюро програми ЄС «Креативна Європа» в Україні за підтримки Мінкультури проведено близько 70 заходів; розроблено проект веб-ресурсу бази даних українських культурних і креативних індустрій; проведена робота щодо

налагодження співпраці з партнерами в Україні. Проекти європейського співробітництва, відібрані для надання підтримки в рамках програми «Креативна Європа», є такими: «Поліфонія», фестиваль «Сміливі діти», арт-резиденція «Територія натхнення», Проект видавництва «Астролябія», Програма мобільності для митців та спеціалістів у сфері культури «i-Portunus». Усі проекти передбачають залучення до них молоді [73].

З 2017 р. Міністерству освіти і науки вдалося зробити важливі кроки для реформування науки. Зокрема, створено Національну раду з питань розвитку науки і технологій та Національний фонд досліджень. Одним із найважливіших пріоритетів Міністерства освіти і науки за останні роки було збільшення підтримки молодих науковців та університетської науки. Підтримка молодих вчених зросла з 0,5% від загального фінансування науки до 1,5%, запроваджуються механізми базового фінансування науки в університетах, фінансування науки з 2018 р. і до 2019 р. зросло на 77 % [38].

Запроваджено базове фінансування науки в університетах. На 2019 р. для цього в бюджеті передбачено 100 млн грн. Розподілятися ці гроші мають за результатами державної атестації закладів вищої освіти в частині провадження ними наукової діяльності. Кабмін затвердив порядок проведення цієї атестації. Необхідно затвердити методику і порядок використання коштів. Запровадження базового фінансування і атестація дозволять університетам більш якісно формувати свою довгострокову дослідницьку політику.

Наразі в Україні в процесі проведення внутрішніх і зовнішніх оцінок якості освіти, слід аналізувати статистичну інформацію про поточний стан системи освіти, а також забезпечувати адекватне і своєчасне роз'яснення правових і фінансових питань. Як мінімум, кожні 2-3 роки на підставі узагальненої інформації необхідно складати прогноз розвитку системи освіти і ринку праці.

Значущим чинником стають узгодженість банків даних і використання різних методик і показників. Наприклад, працевлаштування випускників слід вивчати як якісними методами, такими як інтерв'ювання працедавців і професійних організацій, так і з використанням кількісних показників (zareєстроване безробіття, рівень

заробітку і т.д.). Слід враховувати статистичні дані, звіти про самодослідження і зовнішні експертні оцінки, інформацію державної освітньої інспекції, дані соціологічних досліджень і опитувань.

Фінансування системи освіти має бути засноване на угодах безпосередньо між освітньою установою (університетом або коледжем) і Міністерством освіти і науки. Основні показники освітньої діяльності установ і їх якісна оцінка в щорічних звітах можуть служити базисом для контролю виконання угод. Угода має укладатися на декілька років і, у разі потреби, переглядатися на основі виявлених показників ефективності. Основний принцип може бути таким: адекватне фінансування освітньої установи для забезпечення успішного навчання кожного студента (фінансування відповідно до кількості студентів) плюс обов'язкове фінансування загальних завдань установи – наукова робота, підтримка інфраструктури, розвиток тощо.

На державному рівні необхідно забезпечити зв'язок освіти з ринком праці, сприяти вдосконаленню комунікацій між суб'єктами освіти та ринку. Державні та приватні навчальні заклади – середні, професійно-технічні, вищі – мають навчати, зважаючи на рекомендації суб'єктів ринку праці. Профілі освіти повинні бути адаптовані до потреб професій на ринку праці.

Суспільно-політичні та соціально-економічні трансформації здійснюють серйозний вплив на процеси соціального становлення та розвитку молоді. Соціальна мобільність потребує серйозних знань щодо основних політичних та суспільних процесів, поглибленого вивчення політичної культури та традицій свого народу і механізмів залучення індивідів до цієї культури. Саме вони пояснюють джерела, характер і особливості конкретної політичної системи, що склалася в суспільстві, політичний режим, політичну свідомість і поведінку суспільних груп й відповідну спрямованість політичних процесів. Стабільне функціонування політичної системи суспільства, збереження цілісності соціального організму потребує постійного відтворення і розвитку політичної культури суспільства, що здійснюється шляхом засвоєння її норм, цінностей і моделей політичної поведінки, тобто, як вже йшлося раніше, політичної соціалізації [79, с. 114].

Молодіжна політика має стати пріоритетною в діяльності органів центральної державної влади. Спеціалізований відділ розвитку молодіжної політики в Офісі Президента забезпечить виконання його повноважень з управління цією сферою. Цей спеціалізований відділ має виконувати функції щодо контролю реалізації молодіжної політики, а також її удосконалення залежно від стану розвитку країни.

Освітня мобільність саме для молодих людей є ефективним способом збільшення шансів на працевлаштування в майбутньому, а також здобуття нових професійних кваліфікацій, за одночасної підтримки громадянської активності. Україна має активніше долучатися до програм мобільності ЄС, зокрема програми «Еразмус+». Завдяки програмам студентських обмінів молоді люди здобувають цінний досвід і вміння, які потім зможуть ефективно застосувати у житті.

Наразі сучасний світ вимагає постійного оновлення життєвих навичок, розширення кола / можливостей діяльності. Концепція постійного навчання людини, навчання впродовж всього життя є обов'язковою і необхідною умовою соціальної мобільності.

2.3. Українські кроки на шляху до євроінтеграції

Одним з провідних напрямків зовнішньої політики України є участь у загальноєвропейському процесі і, зокрема, в процесі європейської інтеграції.

З 1992 р. Україна стала учасником Ради з безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ) і підписала ключовий її документ – Гельсінський Заключний акт [51]. Це стало свідченням визнання рівноправності України у творенні демократичних міждержавних стосунків і безпеки в Європі. З 1 січня 1995 р. НБСЄ стала постійною організацією (ОБСЄ), важливим елементом загальноєвропейського дому. На початку грудня 1994 р. на зустрічі глав держав і урядів НБСЄ (ОБСЄ) в Будапешті лідери чотирьох держав – України, США, Великобританії та Росії – підписали Меморандум про гарантії безпеки України. В ньому три ядерні країни підтвердили свої зобов'язання поважати незалежність, суверенітет та територіальну цілісність нашої держави, утримуватися від загрози чи використання сили проти України.

9 листопада 1995 р. – першою з країн СНД – Україна офіційно вступила до Ради Європи (РЄ). Це дало можливість брати участь у виробленні спільної політики Європейських держав у галузі прав людини, трансформувати національні державні та суспільні інститути відповідно до загальноєвропейських вимог [52, с. 52-54].

Вступивши до РЄ, Україна взяла на себе ряд зобов'язань, які стосуються насамперед приведення її правової та політичної систем у відповідність до вимог цієї організації. Так, згідно з рекомендаціями РЄ, в Україні було скасовано смертну кару. Попри опір деяких сил у державі, виконання рекомендацій РЄ відповідає національним інтересам України, наближає її до стандартів демократичного суспільства. Для контролю за виконанням взятих на себе зобов'язань, щодо України запроваджено постійний моніторинг стану справ з правами людини. За період з 1995 по 2004 рр. Україна неодноразово опинялася в ситуації, що їй загрожували виключенням з РЄ за невиконання зобов'язань. Така ситуація не найкращим чином впливала на імідж України та на її відносини з європейськими державами. Це також негативно відбивалося на євроінтеграційних прагненнях нашої держави.

У 1992 р. Україна долучилась до співробітництва з європейськими фінансовими організаціями, зокрема, ставши членом Європейського банку реконструкції і розвитку, який був створений для допомоги країнам Східної Європи подолати комуністичне минуле [52, с. 56]. Тоді ж і почалось співробітництво з ЄС. Українське керівництво проголосило стратегічною метою вступ до цієї впливової міжнародної організації. У 1994 р. було підписано, а в 1998 р. набула чинності угода про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС. У документі проголошувалися такі цілі співробітництва: розвиток політичного діалогу; сприяння розвитку торгівлі, інвестицій; створення умов для взаємовигідного співробітництва в усіх галузях; підтримання зусиль України по зміцненню демократії, розвитку її економічного потенціалу та завершенню переходу до ринкової економіки. Загальну стратегію ЄС щодо України було затверджено у 1999 р.

У липні 2002 р. відбувся саміт «Україна – ЄС». Основними питаннями, що обговорювалися, були: надання Україні статусу країни з ринковою економікою і асоційоване членство країни в ЄС. За підсумками роботи саміту було прийнято

рішення, що Україна не відповідає вимогам ЄС і не потрапляє до хвилі розширення ЄС у 2004 і 2007 рр. У 2003 р. Україні було надано статус «країни-сусіда ЄС». Щоб зменшити негативні наслідки від вступу в ЄС сусідів України, з ними були укладені угоди про спрощення візового режиму. У 2005 р. починається новий етап у співробітництві з ЄС. Нове українське керівництво на чолі з Президентом В. Ющенком спрямувало всі зусилля по досягненню стратегічної мети вступу в ЄС. На саміті «Україна – ЄС» було проголошено, що Україна відмовляється від політики багатовекторності і проголошено курс на євроінтеграцію. Основними кроками на цьому шляху є: надання Україні статусу країни з ринковою економікою; вступ до Світової організації торгівлі (СОТ); подання заявки на вступ до ЄС; початок переговорного процесу про умови вступу; набуття асоційованого членства в організації; вступ до організації. Країни ЄС схвалили доповнення до угоди з Україною, які розширюють співробітництво з нею.

Проголошення Україною без'ядерного статусу сприяло налагодженню тісних відносин з НАТО. У 1994 р. наша держава стала учасником програми НАТО «Партнерство заради миру». У 1996 р. була схвалена індивідуальна програма партнерства Україна – НАТО. На території України проходять спільні навчання військових підрозділів (Янівський полігон під Львовом, акваторія Чорного моря). У 1997 р. в Мадриді між Україною і НАТО було підписано «Хартію про особливе партнерство». У Хартії проголошувалося, що НАТО є відкритим для вступу нових членів, що воно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України, недоторканість її кордонів. Був визначений механізм консультацій між двома партнерами. Україна розглядає НАТО як найбільш ефективну структуру колективної безпеки в Європі, хоча й не схвалила дії НАТО у Югославії. Для більш тісного співробітництва у Києві відкрито офіс воєнного представництва НАТО [74, с. 140]. На Празькому саміті НАТО у листопаді 2002 р. задля розвитку Хартії і рішення України (травень 2002 р.) про повноправне членство в Альянсі, було затверджено План дій і Цільовий план на 2003 р., який містить перелік конкретних дій, які б переконали НАТО у серйозності намірів України. Згідно з останніми документами Україна бере на себе зобов'язання забезпечення свободи слова, розвиток

громадянського суспільства, захист прав і свобод громадян, розв'язання важливих економічних і соціальних проблем, щоб наблизитись до європейських цінностей і стандартів.

У такому бурхливому процесі взаємодії України з європейським простором важливо виокремити ключові дати того періоду:

- 1992 р. – вступ України до НБСЄ (з 1995 р. – ОБСЄ).
- 1994 р. – надання Україні гарантій з боку великих держав. Відмова України від ядерної зброї (Будапештський меморандум). Початок участі у програмі НАТО «Партнерство заради миру».
- 1995 р. – вступ України до Ради Європи (РЄ).
- 2002 р. – саміт «Україна – ЄС».
- травень 2002 р. – рішення України про бажання набути повноправного членства в НАТО.
- 2003 р. – набуття Україною статусу «сусіда ЄС» [52, с. 57].

Процедура вступу до Європейської Спільноти завжди була довгою. Деякі країни можуть стати частиною європейського середовища через п'ять років, а інші, як до прикладу, Туреччина, стоять на роздоріжжі, чекаючи своєї черги ще з 2004 р., коли переговори про вступ лише почалися.

Україна, яка теж дуже давно «стукає» у двері до Єврооб'єднання усе ж, на противагу Туреччині, має певний прогрес. Варто зазначити те, що саме російська агресія посприяла таким рішучим крокам з боку української політичної еліти. Крім України, т. зв. «загальну хвилю мобілізації» до ЄС підхопили Грузія та Молдова, які разом з Україною перебувають в об'єднанні ГУАМ, яке визначає певним чином їхні спільні потуги стати частиною європейського простору. На цьому тлі представники Грузії та Молдови також висловлюють надію на застосуванні у їх випадку «пришвидшеної процедури вступу».

Як зазначалось, після початку вторгнення російських сил на територію України В. Зеленський оголосив про намір розпочати процедуру невідкладного приєднання нашої держави до Об'єднання. Однак, треба зауважити, що угоди Союзу не володіють тезами про «прискорені» процедури вступу.

Урсула фон дер Ляєн заявила, що члени ГУАМ (без Азербайджану) зобов'язані виконати домовленості, які стосуються економічних показників, політичної рівноваги та верховенства права. Єврокомісія ж наголошує, що про екстрений вступ не йде жодної мови. «В Європейському Союзі не обійтися без критеріїв. Ми всі підписували угоди, існують передумови, які мають бути виконані», – сказала фон дер Ляєн в інтерв'ю радіостанції Deutschlandfunk [4].

Польща ж, будучи найближчою соратницею України одразу висловила за пришвидшену процедуру. «Польща підтримує швидкий шлях до членства України в ЄС. Статус кандидата має бути надано невідкладно, негайно після цього мають розпочатися переговори про вступ. Україна також повинна мати доступ до фонду відновлення ЄС», – заявив польський президент [4].

Загалом, Єврокомісія розглядає заявку на вступ протягом півтора року і лише після задовільних результатів країні-претенденту надається статус кандидата. Проте, сам процес вступу може гальмуватися самим переговорним процесом, який може розтягнутися на роки, адже під час переговорів звертається увага як на перетворення всередині країни-кандидата, так і на політичну волю країн-учасниць Об'єднання.

У випадку з країнами ГУАМ (без Азербайджану) переговорний процес уже налагоджений, і, як висловлюється фон дер Ляєн, «їх не треба починати з нуля» [4].

У середині травня 2022 р. Європейський Парламент проголосував «за» надання нашій державі статусу кандидата. Проте, сам статус, за окремими даними, має надатися у червні 2022 р. Крім того, українським посадовцям не варто забувати про те, що це лише чверть шляху і потрібно надалі сприяти інтеграції України до одного європейського ринку.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ОБ'ЄДНАННЯМ

3.1. Переваги співпраці на лінії Україна – ЄС

До пріоритетних реформ належать протидія корупції, реформування судової системи, конституційна та виборча реформи, поліпшення бізнес-клімату та підвищення рівня енергоефективності, а також реформа державного управління, у тому числі заходи щодо централізації. ЄС виділив пакет у розмірі 12,8 млрд євро з метою забезпечення підтримки реформ за умови забезпечення Україною безперервного прогресу.

У Додатку «Ж» наведено види та пріоритетні програми допомоги Євросоюзу Україні. Для ефективного використання наданої донорами підтримки уряду потрібно ретельно попрацювати над питанням узгодження напрямів міжнародної допомоги, зокрема допомоги ЄС, та пріоритетних напрямів розвитку України.

Варто також зазначити, що Україні потрібно не лише збільшувати прозорість даних і надавати статистику щодо наданої допомоги, а й ретельніше відстежувати ефективність цієї допомоги. Це дасть змогу збільшити вплив отриманої допомоги на економічний розвиток країни. Завдяки проведеному аналізу виявлено, що сьогодні, попри безпрецедентну допомогу Європейського Союзу в здійсненні реформ, покликаних сприяти економічному зростанню та підвищенню добробуту населення, існують певні перешкоди різного характеру на шляху України до ЄС і вони є досить значними, хоча й переборними.

Отже, необхідно виділити внутрішні чинники, що гальмують рух України до ЄС:

- по-перше, це повільність у проведенні економічних реформ, відсутність помітних результатів внутрішніх соціально-економічних трансформацій;
- по-друге, тривогу викликає рівень корупції та економічної злочинності;
- по-третє, відсутність консенсусу стосовно європейського вибору серед населення;

- по-четверте, явний дефіцит досвідчених фахівців з євроінтеграції, насамперед серед політичної еліти і державних службовців України
- по-п’яте, величезний розрив у рівнях економічного розвитку України й європейських країн;
- по-шосте, значна відмінність рівня життя населення;
- по-сьоме, невідповідність правових систем [79, с. 116].

Оскільки євроінтеграція має як переваги, так і ризики, Україні слід акцентувати увагу на використанні саме позитивних моментів євроінтеграції. У Додатку «З» наведено аналіз сильних і слабких сторін інтеграції України до ЄС, а також очікувані можливості й загрози.

Проведений аналіз сильних та слабких сторін інтеграції України до ЄС дає змогу констатувати, що Україні потрібно акцентувати увагу на сильних сторонах та потенційних можливостях, що надасть перспективу входження в європейський політичний та економічний простір. З усім тим не варто забувати й про загрози, які може тягнути за собою безпосередній вступ до організації.

Підсумовуючи, зазначимо, що європейська інтеграція є стратегічною ціллю нашої держави, закріпленою законодавчо. Аналіз позитивних та негативних наслідків дав змогу оцінити можливості України з можливим використанням позитивних моментів євроінтеграції та одночасним виробленням програми дій щодо безболісної інтеграції України з урахуванням наявних загроз та досвіду країн, які нещодавно стали членами Євросоюзу.

Отже, враховуючи вплив інтеграційних чинників на політичну, економічну та соціальну сфери держави, значно перспективнішим усе ж залишається вступ України до Європейського Союзу, на шляху до якого наша країна зробила вже багато зусиль та буде вдосконалюватися, щоб у найближчій перспективі стати членом ЄС.

3.2. Недоліки подальшого співробітництва між обома акторами

Інтеграція України до ЄС є доволі непростим питанням, адже вона відбувається досить тривалий період, хоча й зрозуміло, що цей процес не може проходити швидко.

Не один рік в Україні точилися дискусії щодо її інтеграційного вибору, тобто вибору моделі інтеграції: європейської чи євразійської.

Революція Гідності, анексія Криму та військові дії на сході України, а згодом і повномасштабне російське вторгнення остаточно усунули полярність руху Захід – Схід і, нарешті, визначили наші інтеграційні пріоритети до європейського шляху розвитку. Інтеграційний вибір будь-якої країни має щонайменше три аспекти: правовий, економічний, політичний. Для України ці три аспекти мають особливе значення. Правовий аспект – це збереження суверенітету і державності, економічний – це розвиток країни і добробут народу, політичний – це забезпечення цивілізаційного майбутнього українського народу.

На нашу думку, перш ніж розглядати переваги та недоліки інтеграції України в ЄС, варто проаналізувати думку експертів із цього питання та обізнаність нашого суспільства. Згідно з результатами з'ясування експертної думки, можна визначити, що існують певні перешкоди на шляху поглиблення інтеграційних процесів між Україною та Європейським Союзом. По-перше, це низький рівень поінформованості громадян про ЄС. 50% населення України має загалом високий рівень поінформованості, водночас 36% опитаних констатують задовільний рівень володіння інформацією щодо ЄС.

Незадовільний рівень поінформованості українців підтвердили тільки 3% опитаних, а 11% вважають, що вони зовсім не володіють інформацією про ЄС (Додаток И) [1, с. 5].

По-друге, сумніви стосовного того, що євроінтеграція матиме вигоду для всього населення України. На думку 26% експертів, інтеграція України до ЄС є найбільш вигідною для країн-членів ЄС, які хочуть підвищити свій геополітичний вплив і використовувати ресурси України у своїх інтересах.

По-третє, проблемою виступають, у певному сенсі, завищені вимоги Європейського Союзу.

По-четверте, у населення є занепокоєність щодо конкурентоспроможності українських товарів на європейському ринку та еміграції робочої сили. Так, 24% експертів вважають, що внаслідок поглиблення співпраці з ЄС Україні

загрожуватимуть висока конкуренція на європейському ринку продовольчих і промислових товарів, що залишить українську продукцію без шансів, та відтік значної маси кваліфікованих кадрів за кордон.

По-п'яте, сьогодні наріжний камінь розвитку відносин Україна – ЄС – це правосуддя, корупція та організована злочинність, і ці вимоги буде важко задовольнити Україні [1, с. 7].

У травні 2018 р. було здійснено аналіз загальнонаціонального опитування соціологічною компанією GfK Ukraine. Участь в опитуванні взяли не менше 2 тис. осіб на всій території України, крім тимчасово окупованого Криму та непідконтрольних територій Донецької та Луганської областей.

Дослідження показало, що для 30% громадян України повне членство у ЄС бачиться найкращою моделлю для зближення. Головними перешкодами називають брак коштів і хабарництво. Наступна відповідь за популярністю щодо моделі зближення з ЄС – вільна торгівля без жодних обмежень (21%); третя відповідь – влаштовує нинішній ступінь відносин (20%), а 15% вважають, що треба відмовитися від зближення з ЄС. При цьому ще 14% висловилися щодо підтримки Митного Союзу між обома сторонами (Додаток І).

При цьому, якщо на Заході повного членства у ЄС бажають 54% опитаних, то на Сході України лише 13% вважають так само, а чверть опитаних на Сході узагалі проти такого членства. Крім того, 40% українців вважають, що євроінтеграція буде успішною, якщо вони матимуть змогу користуватися кращим обслуговуванням в лікарнях, комфортним громадським транспортом, розвиненою соціальною інфраструктурою. Також, згідно з опитуванням, головними перешкодами для євроінтеграції в областях українці вважають брак коштів і хабарництво місцевих чиновників (по 37%) [1, с. 7-8].

Співробітництво України з ЄС сприятиме наближенню соціальних умов України до високих європейських стандартів, підвищенню рівня життя і добробуту населення. У культурно-цивілізаційному аспекті євроінтеграція – це шлях до активізації взаємообміну між українською і західноєвропейськими культурами, одночасне становлення України й як інтегрованої частини глобального суспільства, й

як національної держави. Членство в ЄС гарантує зміцнення національної безпеки України, захист її від агресії та територіальних претензій.

Сьогодні основними напрямками співробітництва між Україною та ЄС є енергетика, інвестиції, торгівля. Із погляду співробітництва між Україною та ЄС варто розглянути допомогу ЄС Україні. Європейський Союз є найбільшим донором України. Обсяг наданої ним безвідплатної технічної та фінансової підтримки лише з 1991 р. перевищив 4 млрд євро і постійно зростає. Підтримка Євросоюзу стосується надзвичайно широкого кола сфер: макрофінансової стабільності, державного управління, розвитку громадянського суспільства, економіки, енергетики, захисту довкілля, регіонального розвитку, освіти тощо.

ЄС різко збільшив Україні допомогу з 2014 р., враховуючи складну економічну ситуацію та військові дії на сході держави. Загальний пакет допомоги на 2014 – 2020 рр. становить близько 11 млрд євро. Завдяки наданій технічній та фінансовій допомозі Україна з 2014 р. розпочала реалізацію амбіційної програми реформ, метою якої є стабілізація економіки та поліпшення рівня життя громадян.

Одночасно з ЄС допомогу Україні надають інші міжнародні організації та країни. Світовий банк відіграє важливу роль у стимулюванні реформ та наданні консультаційної підтримки. МВФ часто виступає як каталізатор нагальних реформ, які сприяють макроекономічній та фінансовій стабільності.

Найбільшими країнами-донорами є США, які надали технічну допомогу в розмірі 450 млн дол. у 2017 р., а також Канада, Німеччина, Японія, Швейцарія та Швеція. Фінансування надається переважно для проектів технічної допомоги. Основними напрямками технічної допомоги є ядерна безпека, національна безпека та оборона, врядування та громадянське суспільство, регіональний розвиток [68].

3.3. Сценарії розвитку двосторонніх відносин

Еволюція відносин Києва і Брюсселя. Євроінтеграція є складним процесом, який має проблемні періоди, драматичні події, успіхи і здобутки. Початковий етап розбудови відносин Києва і Брюсселя характеризується налагодженням системного

політичного діалогу, створенням комплексу партнерських відносин у різних сферах співробітництва, поступовим утвердженням євроінтеграційного курсу України. Паралельно формувалися договірно-правові засади партнерства Україна – ЄС – укладено Угоду про партнерство і співробітництво (1994 р.), План дій Україна – ЄС (2005 р.) та ін.

На шляху до ЄС Україна зіштовхнулася з масштабними проблемами та небезпечними викликами. З одного боку, це складна соціально-економічна ситуація, слабкість демократичних інститутів, інерція пострадянської психології, кон'юнктурні інтереси олігархічних груп. З іншого – неготовність і небажання країн-лідерів ЄС до повномасштабної євроінтеграції України. ЄС, обтяжений внутрішніми проблемами, скептично поставився до відкриття перед Києвом перспектив членства в ЄС, орієнтуючись на укладення партнерських угод, виконання яких не гарантувало перспектив вступу до ЄС. Водночас посилювався агресивний тиск Росії, яка не полишає спроб повернути колишні союзні республіки до зони власних «привілейованих» інтересів і нав'язувала альтернативу євразійської інтеграції.

З укладенням Угоди про асоціацію (2014 р.) розпочався новий етап «політичної асоціації й економічної інтеграції». Цей період відзначається набуттям нової якості партнерства Україна – ЄС, спільним протистоянням російській агресії, остаточним утвердженням і нормативно-правовим закріпленням незворотності євроінтеграційного курсу України.

Угода, відкривши шлях до політичної асоціації, є найбільш масштабним за всю історію відносин Україна – ЄС двостороннім договором, програмою українських реформ у різних секторах і галузях, а рівень її імплементації – індикатором ефективності євроінтеграційного курсу України. Цей документ встановив посилену багаторівневу інституційну систему контактів у вигляді спільних органів, на платформі яких відбувається політичний діалог. Однак результати виконання Угоди за 2017-2020 рр. викликають стурбованість – у 2017 р. загальний прогрес виконання було оцінено в 41%. У 2020 р. спостерігалось уповільнення темпів – 34% [52, с. 78].

Зміст і пріоритети політичного діалогу. Загалом є підстави говорити про позитивну динаміку відносин Києва і Брюсселя – чинній українській владі вдалось утримати попередні надбання і позитивні тенденції у відносинах з ЄС, продовжити модернізацію нормативно-правової бази партнерства, активізувати секторальне співробітництво, зберегти політичну солідарність та економічну підтримку у протистоянні російській агресії.

Політичні відносини Україна – ЄС охоплюють чимало важливих сфер і напрямів, пов'язаних з внутрішньою і зовнішньою політикою, безпекою, юстицією тощо. Але очевидно, що найбільш актуальними для України є проблеми безпеки і здійснення внутрішніх реформ у пріоритетних, найбільш «чутливих» для ЄС сферах, – зокрема судочинство, боротьба з корупцією, демократія і верховенство права, державне управління тощо. Питання внутрішніх реформ значною мірою визначають зміст і характер політичних відносин Україна – ЄС.

Отже, в резолюціях і рішеннях європейських інституцій, на засіданнях Ради асоціації, в щорічних звітах Європейської Комісії увага зосереджується на проблемах і недоліках втілення ключових реформ в Україні. З іншого боку, загострення політико-безпекової ситуації в Європі і світі, зокрема, російська гібридна експансія, є фундаментальним викликом і загрозою для України та ЄС.

Безпековий і зовнішньополітичний діалог нині фокусується на питаннях російської агресії, зокрема, – на переговорному процесі в рамках «Нормандської четвірки», консультаціях щодо застосування і продовження санкцій, перемовинах у рамках Тресторонньої контактної групи в Мінську, залучення місії ОБСЄ і т.ін.

Наприклад, спільна заява за результатами 22-го саміту Україна – ЄС від 6 жовтня 2020 р., наголошує на засудженні дій РФ, підтримці Нормандського переговорного процесу тощо. На 23-му саміті Україна – ЄС від 12 жовтня 2021 р. було удосконалено безпекову складову співпраці підписанням Угоди про Спільний авіаційний простір [46].

Виклики і загрози на шляху до ЄС. Серед зовнішніх загроз слід відзначити наступні [86, с. 2-3]:

– У світі на тлі відцентрових тенденцій і пандемії посилюється геополітична турбулентність і конфронтація між світовими гравцями, зокрема, на осі Росія – Захід, між Китаєм і США тощо. Ці події і процеси впливають на порядок денний діалогу і в цілому на відносини Києва і Брюсселя.

– Європа зіштовхнулася з новими загрозами. На континенті виникла нова «зона напруженості» – глибинний громадянський конфлікт у Білорусі. Складною є внутрішньополітична ситуація в Молдові і Грузії. Небезпечною є епізодична активізація «заморожених» конфліктів на пострадянському просторі (швидкоплинна війна між Вірменією і Азербайджаном), а віднедавна – й російсько-українська повномасштабна війна.

– На стан відносин з Брюсселем впливають (прямо чи опосередковано) небезпечні відцентрові процеси в ЄС, які уповільнюють співробітництво з Києвом, відштовхують на другий план українську тематику, деактуалізують питання перспектив інтеграції України до ЄС.

Зокрема, йдеться про:

– послаблення й ерозію традиційних демократичних інститутів, зростання суспільної недовіри до них і активізацію на цьому фоні праворадикальних, євроскептичних рухів;

– небезпечні наслідки міграційної кризи, що ускладнюють соціально-економічну, демографічну ситуацію у країнах ЄС;

– брак стратегії ЄС на східному напрямі, страх перед шантажем Росії, небезпечні поступки по відношенню до Кремля і намагання знайти спільну мову з країною-агресором;

– недосконалий механізм ухвалення важливих зовнішньополітичних рішень тощо [86, с. 3-4].

Починаючи з 2014 р., протидія російській агресії стала однією з центральних тем діалогу Києва і Брюсселя. Оцінюючи вплив російського фактора на європейський рух України, слід виокремити з одного боку, агресію проти України, яка має на меті заблокувати західний дрейф Києва за допомогою у т.ч. прямої військової інтервенції,

з іншого – російську гібридну експансію на теренах ЄС, яка містить загрозу єдності, політичному устрою і загалом існуванню Євросоюзу.

Росія продовжує воєнну, політичну, економічну, енергетичну й інформаційну агресію проти України. Внутрішні українські проблеми знаходяться у фокусі політичного діалогу Києва і Брюсселя. Зокрема занепокоєння і критику з боку ЄС викликає зволікання з судовою реформою в Україні. Хронічним подразником у відносинах Україна – ЄС є проблема корупції, на чому традиційно наголошується у заявах і деклараціях європейської сторони.

Водночас інтенсивність діалогу між Києвом і Брюсселем і перспектива його поглиблення прямо залежить від дотримання фундаментальних цінностей, зокрема норм демократії і верховенства права. Своєю чергою, вразливими аспектами української сторони у відносинах з ЄС є брак концептуальних підходів, неналежна ефективність системи державного управління, недоліки координації дій гілок влади, слабка кадрова політика, дефіцит комунікації з суспільством, суперечності у владній команді, опір олігархічних кланів тощо [86, с. 3-4].

На жаль, задекларований євроінтеграційний курс поки не вдалося належним чином конвертувати в позитивні, відчутні для громадян соціально-економічні зміни. Ці та інші внутрішні проблеми та негаразди ускладнюють розвиток партнерства Києва і Брюсселя, уповільнюють просування до політичної асоціації.

Окремо слід зазначити, що політична складова партнерства Києва і Брюсселя істотно впливає на поступ у реалізації торговельно-економічної частини Угоди. Стан, характер і атмосфера політичних відносин суттєво впливають на формування загального клімату економічної діяльності на території України в контексті рівня безпеки та існуючих ризиків, довіри, стану забезпечення верховенства права та прозорості рішень, що ухвалюються владними структурами України.

Засади, проблеми і передумови політичної асоціації. Політична асоціація з ЄС, разом з економічною інтеграцією є «серцевиною», «ядром», головною метою Угоди як такої. Політична асоціація виступає своєрідною платформою співпраці Києва і Брюсселя, насамперед у політико-правовій сфері. В її основу покладено такі фундаментальні демократичні принципи, як верховенство права, успішне

врядування, забезпечення прав людини та основоположних свобод, повага до людської гідності та ін. Усі ці засадничі положення виступають своєрідною світоглядною умовою й відіграють роль основної рушійної сили.

Варто зазначити, що Розділ II Угоди «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики» не містить чіткого тлумачення терміну «політична асоціація». Цей розділ є стислим, суто декларативним, містить винятково загальні формулювання на зразок «зміцнення політико-безпекової конвергенції», «сприяння міжнародній стабільності та безпеці» [48].

На відміну від «економічного блоку», політична частина Угоди не має чітких зобов'язань сторін, конкретних планів, часових орієнтирів та індикаторів виконання.

Отже, цей розділ потребує комплексного оновлення і зміцнення з огляду на геополітичні, безпекові та політико-правові реалії. Загалом є підстави говорити про наявні елементи політичної асоціації (об'єднання):

– Йдеться про активне приєднання до зовнішньополітичних заяв і рішень ЄС (у 2020 р. цей показник становив близько 90%).

– Україна активно підтримує санкційну політику ЄС щодо третіх країн. Зокрема, у 2020-2021 рр. офіційний Київ приєднався до ряду санкцій, які ЄС запровадив проти керівництва Білорусі та лідерів Придністров'я, а також до санкцій проти РФ та інших країн світу за порушення прав людини.

– Ознакою привілейованих політичних відносин є наявність серед основних елементів Угоди таких положень як повага до суверенітету і територіальної цілісності, непорушності кордонів та незалежності. Але слід зазначити інше. Асоціація між Україною та ЄС є «зовнішньою», а не «внутрішньою». Статус асоційованого члена і відсутність повноправного членства не дозволяють впливати на прийняття важливих зовнішньополітичних рішень ЄС, причому участь у розробці рішень зведена до мінімуму, лише в рамках спільних органів асоціації. Також українцями обмежені є повноваження Ради асоціації щодо зміни основного тексту Угоди і доповнення її положень. Відтак процедура удосконалення/модернізації Угоди є вкрай ускладненою [48].

Перспективи асоціації Україна – ЄС. З огляду на стан і тенденції відносин Києва і Брюсселя, а ще ситуацію у країнах ЄС, то навряд чи слід розраховувати у ближчій перспективі на «прориви» і кардинальні зміни у процесі просування України до ЄС. Триватиме складна робота з імплементації Угоди про асоціацію, яка наближає Україну до Євроспільноти. Тактичними пріоритетами є її оновлення з метою лібералізації економічних відносин Україна – ЄС, мінімізації бар'єрів у взаємній торгівлі, інтеграція до єдиного (у т.ч. цифрового, енергетичного) ринку ЄС, співпраця в рамках «Європейського зеленого курсу» тощо.

У цьому контексті важливим є чітке визначення пріоритетів, орієнтація на ключові напрями і сфери, які можуть стати «локомотивами» євроінтеграції і надати швидкий та відчутний ефект. Успішна секторальна інтеграція є сприятливим чинником поглиблення політичних відносин, зміцнення взаємної довіри та активізації руху до асоціації Україна – ЄС. Проте, наявними є розбіжності в поглядах ЄС та України щодо майбутнього взаємовідносин.

Така стратегічна невизначеність перспектив української євроінтеграції не може не позначатися на атмосфері співробітництва. Це змушує українське керівництво просувати в європейському дискурсі тему визначення євроінтеграційних перспектив для України, легітимізувати ідею вступу до ЄС шляхом укладення відповідних домовленостей з керівництвом окремих країн Союзу.

У цьому контексті вагомим аргументом Києва є те, що в українському суспільстві та політикумі стабільно домінують проєвропейські орієнтації. Очевидно, що така ситуація невизначеності не повинна впливати на темпи євроінтеграції. Нинішній «перехідний» період має бути максимально ефективно використаний, з одного боку, для оновлення інструментарію співробітництва, зміцнення політичних відносин, розширення і поглиблення галузевої інтеграції, а з іншого – для поступового та незворотного утвердження у внутрішній політичній практиці європейських принципів, норм і правил, здійснення нагальних трансформацій у найбільш проблемних сферах. Також пріоритетною складовою політичних відносин є солідарність і пошук спільних відповідей на сучасні виклики і загрози у сфері

безпеки, зокрема протистояння російській гібридній агресії на європейському континенті.

Після ратифікації Угоди про асоціацію та початку функціонування поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі, політика європейської інтеграції України потребує нових ідей та стратегічних підходів для досягнення закріпленої в Конституції мети – повноцінного членства в ЄС. В умовах «втоми від розширення» та обережності ЄС щодо можливого поглиблення відносин з асоційованими країнами Східної Європи в контексті російської агресії, найбільш продуктивною середньостроковою стратегією вбачається максимальне використання можливостей, передбачених Угодою про асоціацію, оновлення, осучаснення і поглиблення окремих елементів цієї Угоди та посилення секторальної інтеграції на найбільш перспективних напрямках. При цьому базовими умовами успішного руху до ЄС залишаються посилення спроможності держави та її інститутів, у т.ч. і за фінансової та організаційної підтримки ЄС, здійснення результативних внутрішніх трансформацій, – насамперед це судова реформа, ефективна боротьба з корупцією, вдосконалення системи державного управління, захист прав людини тощо [68].

Водночас майбутній формат відносин України з ЄС залежатиме від розвитку самого Союзу, від його внутрішньої дискусії щодо майбутнього Європи, способу вирішення криз та їх наслідків, творення нової інституційної архітектури. Тим часом Україні варто долучатися до європейського діалогу щодо майбутнього ЄС, готувати та лобювати пропозиції розширення і поглиблення форматів взаємодії у рамках різних стратегічних моделей подальшого розвитку Євросоюзу.

У попередніх дослідженнях Центру Разумкова, присвячених відносинам Україна – ЄС [51], міститься комплекс пропозицій стосовно безпекової проблематики, розвитку секторальної інтеграції (зокрема у сфері економіки, енергетики, транспорту, банківській сфері, екології тощо). У цьому дослідженні пропонується ряд окремих рекомендацій загального та індивідуального характеру, сфокусованих на розвитку та активізації політичних відносин, системного діалогу Києва і Брюсселя, просуванні на шляху досягнення цілей асоціації.

Зокрема йдеться про вдосконалення правових засад співробітництва з ЄС, інтенсифікацію контактів у різних сферах, насамперед у сфері безпеки, а в цілому – про підвищення якості партнерства і забезпечення умов для приєднання України до Євросоюзу.

Удосконалення законодавчо-правових засад процесу євроінтеграції має охоплювати виконання наступних рекомендацій:

1. Розробити і затвердити Указом Президента Стратегію зовнішньої політики України.

1.1. Важливою складовою цієї стратегії, яка координуватиметься з іншими зовнішніми напрямками, має бути розділ про стратегію європейської інтеграції, де окреслюються довгострокові цілі, завдання, пріоритети, механізми державної політики на європейському напрямі та середньострокові віхи на шляху до членства в ЄС.

Цей розділ стратегії має:

– враховувати різні варіанти подальшого розвитку ЄС загалом і його політики щодо асоційованих країн Східної Європи та РФ, пропонувати різні сценарії розвитку та поглиблення євроінтеграції з урахуванням цього контексту;

– містити сутнісні пропозиції щодо включення України до європейської системи безпеки в рамках курсу на стратегічну автономію ЄС, поєднання цього напрямку зі стратегічним курсом на членство України в НАТО;

– висувати ініціативи і заходи з нівелювання розбіжностей в позиціях між українською та європейською сторонами щодо кінцевих цілей інтеграції. Розглядати безпекову, політичну та економічну стабілізацію України як проміжний етап на шляху до повноцінного членства;

– поєднувати, з одного боку, збалансовану стратегію оновлення та посилення амбітності Угоди про асоціацію у пріоритетних секторах, з іншого – реалістичне внутрішнє реформування, необхідне для її успішного впровадження [65, с. 176].

1.2. У рамках загальної Стратегії зовнішньої політики України слід забезпечити розробку і запровадження середньострокових адресних стратегій дій (державних політик) у відносинах з країнами Європейського Союзу, насамперед з державами

Західної і Південної Європи, найбільш скептично налаштованих щодо подальшого розширення ЄС та євроінтеграції України. А також з тими країнами, які не мають чітко визначеної позиції з цього питання. Такі стратегії повинні враховувати і давати відповідь на «сумніви» кожної окремої країни в українському питанні (наприклад, рівень пріоритетності відносин з РФ, інше сприйняття безпекових викликів, побоювання міграційних ризиків, стереотипи щодо стану і потенціалу внутрішнього розвитку України тощо).

2. Потребує вдосконалення існуюча система конституційно-правового забезпечення політичної асоціації Україна – ЄС. У зв'язку з цим доцільно внести окремі зміни до низки чинних законів та, можливо, підготувати нові нормативні акти щодо належного законодавчого забезпечення стратегічного курсу держави на набуття членства України в ЄС, що проявлятиметься наступним чином:

– Внести низку змін і доповнень до Закону України «Про Кабінет Міністрів України». Зокрема, ст. 2 Закону (назва статті «Основні завдання Кабінету Міністрів України») слід доповнити пунктом «1-1» наступного змісту: «забезпечує реалізацію стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в ЄС та в Організації Північноатлантичного договору».

– Частина 1 ст. 6 Закону (назва статті «Склад Кабінету Міністрів України та статус його членів») доповнити словами «віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України» та викласти в наступній редакції: «1. До складу Кабінету Міністрів України входять Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, віце-прем'єр-міністри та міністри України».

– У статті 11 Закону (назва статті «Програма діяльності Кабінету Міністрів України») ч. 1 можна також доповнити положеннями, які б прямо зобов'язували Уряд вносити до програми його діяльності положення щодо забезпечення реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в ЄС та НАТО в коротко- та довгострокових перспективах. Внести деякі доповнення до Закону України «Про комітети Верховної Ради України». Зокрема, перше речення ч. 1 ст. 5 (назва статті «Кількість, склад та предмети відання комітетів») викласти в

наступній редакції: «1. Верховна Рада України створює Комітет з питань інтеграції України до ЄС, затверджує кількість інших комітетів, їх назви та предмети відання» [43, с. 102].

– Внести зміни до Регламенту Верховної Ради, які передбачають унормування процедури проходження євроінтеграційних законопроектів. Визначити підставою для повернення законопроектів без включення до порядку денного пленарного засідання Верховної Ради висновок щодо невідповідності законопроектів зобов'язанням у рамках Угоди про асоціацію з ЄС.

– Забезпечити першочерговий розгляд у Парламенті «євроінтеграційних» законопроектів у разі наближення крайніх строків їх імплементації до національного законодавства України [43, с. 106].

3. Розробити та ухвалити Закон України «Про гарантування Президентом України реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору». Закон міг би стати дієвим чинником механізму удосконалення системи нормативного регулювання політичної асоціації Україна – ЄС. У цьому документі, виходячи із сутності національних конституційних приписів і змісту положень відповідних міжнародно-правових актів, зокрема Угоди про асоціацію Україна – ЄС, могли б бути викладені основні засади та механізми такого гарантування, «деталізовані» питання повноважень глави держави та особливості його співпраці в цій сфері з Парламентом, Урядом, судами та правоохоронними органами.

Окремо варто розглянути можливість «передбачити» законодавчі положення щодо «деталізації» конституційних приписів надання підстав усунення Президента України з поста в порядку імпічменту з огляду на факти систематичного неналежного виконання ним його конституційних обов'язків щодо гарантування реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в ЄС і НАТО.

4. Вжити ряд нормативно-організаційних заходів з удосконалення дій державних органів на євроінтеграційному напрямі. Зокрема, з цією метою:

– Віце-прем'єр-міністру з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України надати право вето на законопроекти, що розглядаються Урядом і які суперечать Угоді про асоціацію з ЄС.

– Удосконалити діяльність Урядового офісу з координації європейської та євроатлантичної інтеграції. Невідкладно розв'язати кадрове питання щодо керівника Урядового офісу. Внести зміни до Положення про Урядовий офіс, якими:

а) підпорядкувати Урядовий офіс винятково віце-прем'єр-міністру з питань європейської та євроатлантичної інтеграції;

б) надати Урядовому офісу повноваження з контролю за виконанням завдань щодо розробки міністерствами та іншими органами виконавчої влади законопроектів у сфері європейської інтеграції.

– Передбачити механізм консультацій щодо євроінтеграційних законопроектів у рамках профільних структур Ради асоціації перед внесенням їх до Парламенту.

– Включити до складу спільної парламентсько-урядової платформи з євроінтеграції заступника керівника Офісу Президента з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України.

– Запровадити практику розгляду Урядового звіту про виконання Угоди про асоціацію на пленарному засіданні Верховної Ради. Включити до структури щорічного звіту, який готує Урядовий офіс, інформацію про практичний вплив імплементації норм, директив і регламентів ЄС на ситуацію у відповідних галузях.

– Визначити індикаторами стан обізнаності та підтримки громадянами процесу євроінтеграції, вплив виконання Угоди про асоціацію на рівень їх соціального самопочуття, добробуту.

– Здійснити структурне оновлення і перегляд Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію та Порядку денного асоціації з метою чіткої ієрархії й осучаснення пріоритетів, орієнтуючись, з одного боку, на ключові напрями і сфери, які можуть стати «локомотивами» євроінтеграції і надати швидкий та відчутний ефект. З іншого – на інституційні спроможності державних структур і наявні ресурси.

– Публікувати у відкритому доступі ухвалені Урядом і Парламентом списки пріоритетних законопроектів, направлених на імплементацію Угоди.

Водночас, орієнтуючись на стратегічну мету поступового поглиблення різних складових політичного діалогу з ЄС, варто адресно запроваджувати такі заходи:

1. Просувати в діалозі з Європейським Союзом питання щодо більш повного залучення України до процесів вироблення рішень на рівні ЄС. З цією метою:

– запропонувати європейській стороні розглянути можливість:

а) участі української сторони (як спостерігача, без права голосу, а в перспективі – повноцінного члена) в роботі двох консультативних органів ЄС – Економічного та соціального комітету ЄС і Комітету регіонів;

б) поступового долучення України до роботи окремих європейських програм і агенцій, які стосуються питань, визначених в Угоді про асоціацію, зокрема, впровадження відповідних положень *acquis communautaire* до національного законодавства [44, с. 755].

– ініціювати питання присутності делегації українських парламентарів на засіданнях ЄП, де розглядаються теми, що стосуються інтересів України. Запропонувати європейській стороні запровадити практику консультативних зустрічей профільних комітетів Європарламенту і Верховної Ради;

– активно лобювати структуровану участь України та інших асоційованих країн Східної Європи в розробці наступної Глобальної стратегії ЄС, Європейської стратегії безпеки, зокрема у визначенні пріоритетів співпраці з асоційованими країнами, Східним партнерством.

– запропонувати нові варіанти поглиблення координації у зовнішньополітичних питаннях поза рамками механічного приєднання до заяв і позицій ЄС.

2. Зміцнювати інституційне забезпечення співробітництва з ЄС у сфері юстиції і внутрішніх справ. Для цього слід більш активно інтегруватися до системи профільних європейських інституцій. Зокрема: ініціювати отримання статусу спостерігача в Європейській мережі рад суддів, забезпечувати участь у роботі Міждисциплінарної платформи протидії кримінальним загрозам і спільних слідчих груп Європолу. Доцільним є розширення партнерства українських правоохоронних органів з Європейським бюро з протидії шахрайству і започаткування інституційного

діалогу з новою Прокуратурою ЄС. Також слід інтенсифікувати співпрацю з базами даних Шенгенської та візової інформаційних систем і Європейською системою прикордонного спостереження [44, с. 756].

3. Необхідно максимально активно в діалозі з ЄС використовувати синергію зусиль «асоційованого тріо» Східного партнерства для поглиблення політичних контактів і секторального співробітництва з ЄС.

Україна разом з Грузією і Молдовою має зосередити зусилля на наступних напрямках:

- Спільно просувати ідею тіснішої секторальної співпраці в енергетиці, зеленій економіці, транспортній галузі, цифровій трансформації, сфері юстиції і внутрішніх справ, стратегічних комунікаціях, охороні здоров'я. Для цього слід запропонувати європейській стороні організацію неформальних спільних зустрічей профільних міністрів України, Грузії, Молдови з представниками Європейської Комісії.

- Виступити з ідеєю запровадження щорічного діалогу «тріо – ЄС» щодо економічної політики за зразком діалогу, який проходить між ЄС, країнами Західних Балкан і Туреччиною.

- Використовувати об'єднані зусилля «тріо» для залучення їх до рамкових програм та агенцій ЄС, забезпечення ширшого доступу «тріо» до фондів і ресурсів Євросоюзу, зокрема для фінансування спільних проектів у рамках «тріо».

- Ініціювати участь урядовців «тріо» на засіданнях різних форматів Ради ЄС. Пропонувати європейській стороні запрошувати представників України, Молдови, Грузії як спостерігачів на окремі зустрічі робочих груп ЄС та комітетів Європейської Комісії.

- Сприяти більш продуктивній інтеграції «тріо» до European Research Area, розширювати участь їх дослідницьких структур у наступній рамковій програмі «Горизонт Європа» (2021-2027 рр.) та програмі «Євратом» (2021-2025 рр.).

- Запропонувати включення трьох асоційованих країн до Європейського Індексу цифрової економіки та суспільства [68].

Посилення співробітництва з ЄС у сфері безпеки. Сфера безпеки характеризується асиметрією амбіцій України та ЄС, який готовий запропонувати

обмежену співпрацю із забезпечення стабілізації, стійкості, здійснення «м'яких» та гуманітарних безпекових заходів. Водночас для самого ЄС назріла необхідність переглянути безпекову політику в напрямі стратегічної автономії чи принаймні суттєвого посилення європейської складової євроатлантичної безпеки. Україна, як і інші країни Східного партнерства, ризикує залишитися осторонь цього процесу. Відтак необхідно працювати над створенням зовнішніх і внутрішніх передумов посилення безпекової співпраці, паралельно максимально використовуючи та вдосконалюючи доступні інструменти.

Відповідна політика української сторони має передбачати:

- політичний діалог з окремими країнами-членами щодо переосмислення потенціалу безпекової співпраці (насамперед з Францією та Німеччиною);

- внутрішнє реформування сектору безпеки і оборони в напрямі посилення взаємосумісності, боротьби з корупцією та впровадження демократичного цивільного контролю;

- нові пропозиції для розширення безпекової співпраці з ЄС та його членами.

У цьому контексті доцільно розглянути питання щодо розробки тематичного додатка (дорожньої карти) до Розділу II Угоди про асоціацію, який може містити в т. ч. деякі наступні ініціативи і заходи у сфері безпеки [43, с. 96];

- ініціювати розширення участі України в місіях та операціях СПБО географічно, кількісно, тематично. Розглянути можливі формати долучення до майбутньої «Європейської Інтервенційної ініціативи»;

- забезпечити всі необхідні умови (відповідно до правил, визначених ЄС у листопаді 2020 р.) для практичної участі у пріоритетних для України проектах у рамках Постійного структурованого співробітництва;

- продовжити практику укладання угод про двосторонню військову співпрацю і військово-технічну співпрацю з країнами-членами ЄС;

- провести інвентаризацію чинних угод з огляду на їх оновлення і модернізацію в контексті реалій і сучасних загроз. Домагатися усунення політичних бар'єрів у сфері військово-технічного співробітництва з окремими країнами-членами ЄС;

– практикувати широке залучення фахівців з країн ЄС для консультування з питань реформування українського ОПК, підвищення його привабливості для європейських інвесторів;

– поглибити співпрацю у сфері обміну досвідом щодо подолання кіберзагроз, а також допомоги в забезпеченні безпеки урядових комунікацій і критичної інфраструктури в рамках започаткованого кібердіалогу між Україною та ЄС. Активізувати співпрацю з Європейською агенцією кібербезпеки;

– сприяти налагодженню співпраці розвідувальних органів України та ЄС, включно з обміном інформацією, технічною підтримкою та програмами для посилення потенціалу інституцій (за умови поглиблення реформ у цій сфері);

– розширити практику участі України у тренувальних місіях і навчаннях країн ЄС, стимулювати залучення ширшого кола країн ЄС у таких навчаннях;

– сприяти більш активному залученню ЄС до воєнної освіти, бойової підготовки, а також забезпечити допуск українських офіцерів до т.зв. «Військового Еразмус» – Європейської ініціативи з обміну молодими військовими офіцерами;

– створити спільну платформу асоційованих держав з ЄС для боротьби з дезінформацією та гібридними загрозами, забезпечити системну співпрацю з Європейським центром з протидії гібридним загрозам;

– посилити співробітництво з Європейським коледжем безпеки та оборони (ЄКБО), зокрема стосовно проведення спільних науково-дослідних проектів та адаптації навчальних програм ЄС [85];

– удосконалити моніторингові механізми й оцінки виконання Угоди шляхом пропозиції ЄС удосконалити методологію щорічної оцінки виконання Угоди подібно до тієї, яку ЄС використовує для країн Західних Балкан.

Такі звіти містять якісну та кількісну оцінку імплементації Угоди та реформ у тій чи іншій галузі, рекомендації щодо забезпечення прогресу у відповідних сферах та конкретні контрольні показники (benchmarks), які потрібно досягти протягом року. Наприклад:

– запровадити з боку ЄС окремі інструменти оцінки забезпечення у країні верховенства права, а саме досягнутого прогресу в таких важливих сферах як судова реформа та боротьба з корупцією.

– забезпечити активну участь державних структур та експертної спілки в періодичному дослідженні стану справ у судовому секторі країн Східного партнерства «Justice Dashboard EaP», що почав реалізовуватися Робочою групою щодо Західних Балкан Європейської Комісії з ефективності правосуддя;

– запровадити «таблиці правосуддя» – періодичне дослідження стану справ у судовому секторі, подібне до Justice Scoreboard, що публікується ЄС для своїх країн-членів, або Justice Dashboards, що реалізуються Робочою групою щодо Західних Балкан Європейської Комісії з ефективності правосуддя;

– створити окремий інструмент моніторингу антикорупційної сфери. З огляду на це, видається доцільним рекомендувати ЄС не здійснювати цей моніторинг власними силами (і не покладатися цілковито на Уряд України), а доручати оцінку антикорупційних реформ незалежним спеціалізованим організаціям;

– створити новий Додаток до Розділу III «Юстиція, свобода та безпека», або затвердити Радою асоціації відповідний окремий порядок денний або закріпити відповідні інструменти в оновленому порядку денному асоціації;

Нова версія цього документа має прийти на заміну вже неактуальному порядку денному 2015 р., визначивши конкретні короткострокові та середньострокові цілі і пріоритети виконання Угоди.

Зміцнення економічного підґрунтя політичної асоціації Україна – ЄС. Слід скорегувати зміст Угоди таким чином, щоб вона стала більш інноваційно орієнтованою і сприяла піднесенню конкурентоспроможності України в сучасних сферах економічної діяльності. Пріоритетами взаємодії у цьому контексті мають стати:

– поглиблення співробітництва в науково-технологічній сфері та впровадження нових безконтактних технологій;

– розширення взаємодії у сфері охорони здоров'я та фармацевтики;

– посилення взаємодії у сфері бізнесу та забезпечення зайнятості.

Серед конкретних заходів щодо реалізації вказаних пріоритетів слід зазначити:

- закріпити за Україною певну мінімальну квоту в доступі до коштів, які виділяються в рамках дослідницьких програм ЄС та розширення існуючих можливостей доступу до інших програм ЄС, пов'язаних з технологічним розвитком та підвищенням конкурентоспроможності;

- переглянути положення Угоди в частині завдань цифрового розвитку з повноцінною адаптацією до процесу формування єдиного цифрового ринку (ЄЦР) ЄС та визначенням шляхів і механізмів інтеграції України до ЄЦР, включно із забезпеченням спільної протидії висхідним викликам у сфері кібербезпеки;

- активно сприяти розвитку стартапів та цифровізації промисловості та секторів послуг на основі комплексної стратегії цифровізації європейської промисловості та впровадження нових технологій надання фінансових послуг (FinTech);

- сформувати платформу постійної взаємодії українського бізнесу з бізнесом країн-членів ЄС як невіддільної частини інституцій, що керують процесом асоціації. Такі зміни мають бути спрямовані на істотне якісне підвищення рівня ухвалення рішень щодо процесу асоціації та євроінтеграції;

- розробити і впровадити до тексту Угоди інституційні рамки взаємодії у сфері підготовки фахівців для нових професій економіки майбутнього, в т.ч. на основі розширення можливостей для обмінів у високотехнологічних сферах з метою запозичення передового досвіду організації вискоелективних і конкурентоспроможних виробництв у сфері високих технологій;

- вивчити можливості проведення переговорів щодо приєднання України до окремих механізмів, запроваджених у рамках Банківського союзу ЄС, у спосіб, подібний до того, який застосовується до країн-учасниць Європейської економічної зони [87, с. 1624].

Це сприяло б створенню передумов для більш ефективної взаємодії України та ЄС у фінансовому секторі та втіленню в українську практику нових підходів до подальшого оздоровлення банківської системи та підвищення її спроможності

фінансувати масштабні інвестиційні проекти та структурні перетворення в українській економіці.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження автор дійшов до наступних висновків:

– Україна – це держава з великим потенціалом, розвиток якої важко уявити поза будь-яким об'єднанням сучасності. Тому українська влада ще на початку 90 рр. оголосила курс на євроінтеграцію, що лише підсилилось у 2014 р., коли бурхливі події Революції Гідності поглинули усю країну.

– Багатогранність і складність соціоекономічних та політичних перетворень в ЄС на початку ХХІ століття зумовила необхідність реалізації і реформування регіональної політики ЄС. На транскордонному та міжрегіональному рівнях стосунки України з Євросоюзом майже не обтяжені проблемами і претензіями як політичного, так і економічного характеру. Безумовно, ефективне Європейське територіальне співробітництво суттєво розширить базу включення України до європейських інтеграційних процесів.

– Формування нових царин співробітництва у площині ЄС – Україна на транскордонному та міжрегіональному рівнях, утворення спільних з європейськими партнерами асоціацій, проектів, укладення нових угод для оновлення правової бази співробітництва, та й узагалі, координація соціально-економічного та екологічного розвитку прикордонних регіонів зокрема, мають стати пріоритетами європейського рівня співпраці України на найближчу перспективу.

– Причиною установа відносин на лінії Україна – ЄС є досить простою та очевидною – наблизитись до розвиненого європейського простору, а також відійти від співпраці з Росією та її союзниками. У випадку з останніми Україні варто обрати стратегію «коротко витягнутої руки», яку можна буде втілювати після закінчення російсько-української війни. Насамперед така стратегія полягатиме у співпраці з Російською Федерацією та її союзниками, хоча й вона матиме формат «віддаленої співпраці». На тлі повномасштабної російської агресії, на жаль, уже не можна говорити про відновлення дружніх стосунків з цими державами, тому що це буде неможливо, та і попросту нелогічно.

– Сучасний етап відносин між Україною та Європейським Об'єднанням виділяється тим, що наша держава за допомогою своїх європейських партнерів поступово наближається до Спільноти. Була подана заявка на вступ України до ЄС за прискореною процедурою, а наступного дня вона була прийнята в Європарламенті. Майже через місяць з боку ЄС було надано опитувальник на набуття статусу кандидата на вступ, а через рекордні 10 днів українська сторона надіслала документ назад до європейських структур. Можна сказати, що війна, як ніколи раніше, прискорила процес активного діалогу між нашою державою та Євроспільнотою.

– Європейські партнери допомагають Україні наблизитись до європростору не лише у політичному й економічному аспектах, а й у соціальному також. З огляду на це, Україна запрошена бути частиною освітнього європейського простору, участь у якому необхідна для адекватного та передового розвитку української молоді, а також працівників у сфері освіти. До прикладу, Україна бере участь у таких європейських освітніх програмах як «Еразмус+», «Дії Марії Склодовської-Кюрі», «Євростудент VI», «Креативна Європа», «Горизонт 2020» тощо.

– Вивчаючи євроінтеграційні процеси, варто вказати, що Україна матиме власні переваги та недоліки від цього процесу. До переваг можна віднести: європейську колективну безпеку; стійку плюралістичну демократичну державу; макроекономічну стабільність; залучення іноземних інвестицій тощо. Недоліки ж будуть такими: відсутність конкурентоспроможності вітчизняних товарів; зниження доходу на душу населення; часткова втрата суверенітету та невизначеність місця України у стратегії Євросоюзу.

– Відбувається поліпшення динаміки відносин між Києвом та Брюсселем. Нинішня українська влада покращує діалог з кожним днем, чого важко було досягти за дій попередньої політичної еліти. З кожним днем діалог посилюється у різних сферах і у, як мінімум, п'ятирічну перспективу можна буде упевнено говорити про те, що Україна – це частина Європейського Союзу.

Таким чином, питання євроінтеграції та успішного входження нашої держави до Європейського Союзу ще вимагає ретельного вивчення та аналізу, адже даний

тандем країни та об'єднання розвивається стрімко, що потребує щоденного моніторингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багатеренко А.О., Бакал К.В., Винокурова А.І. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України. *Національний авіаційний університет*. 14 с. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/viewFile/5915/6665> (дата звернення: 02.05.2022).
2. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24 лип. 1971 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (дата звернення: 01.05.2022).
3. Відбулася стартова зустріч щодо створення німецько-українських центрів передових досліджень. *Міністерство освіти і науки* : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/vidbulasya-startova-zustrich-shodo-stvorennya-nimecko-ukrayinskih-centriv-peredovih-doslidzhen> (дата звернення: 06.05.2022).
4. Вступ України до ЄС: чи настав час для швидких і сміливих рішень? *Deutsche Welle* : веб-сайт. URL: <https://www.dw.com/uk/vstup-ukrainy-do-ies-chy-nastav-chas-dlia-shvydkykh-i-smilyvykh-rishen-a-61067965/a-61067965> (дата звернення: 08.05.2022).
5. Гладенко А.Н. Европейская интеграция: основные теории. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. Сер. Ідея держави і права*. 2007. Спец. вип. 3. С. 9–17.
6. Гладенко О.М. Європейська політична співпраця як прообраз спільної зовнішньої політики і політики безпеки Європейського Союзу. *Актуальні проблеми держави і права* : 2007 рік : зб. наук. праць. Вип. 34, Одеса, 2007. С. 81–86.
7. Гладенко О.М. Засновницькі договори як механізм еволюції права Європейського Союзу. *Часопис Київського університету права*. 2008. № 2. С. 247–251.
8. Гладенко О.М. Міждержавний та наднаціональний механізми прийняття рішень у правовій системі Європейського Союзу. *Правове життя сучасної України* : тези доп. 9-ї звітної наук. конф. Одеса : Фенікс, 2006. С. 215–217.

9. Гладенко О.М. Міжнародно-правові аспекти багатовекторності зовнішньої політики України. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. праць. Одеса : Юрид. л-ра, 2007. С. 361–367.
10. Гладенко О.М. Міжнародно-правові аспекти інтеграції України до Європейського Союзу. *Актуальні проблеми держави і права*. зб. наук. праць. Одеса : Юрид. л-ра, 2005. С. 130–138.
11. Гладенко О.М. Перспективи інтеграції України з Європейським Союзом у сфері зовнішньої політики й політики безпеки. *Порівняльно-правові дослідження*. № 1–2. Одеса. 2007. С. 312–316.
12. Грищак С.В. Теоретичні основи адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Форум права*. 2012. № 4. С. 273-277
13. Гріненко О.О. Розвиток Європейського права на сучасному етапі. *Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка. Сер. Актуальні проблеми політики*, 2012. С. 143-147. URL: <http://app.onua.edu.ua/index.php/app/article/download/589/584> (дата звернення: 10.05.2022).
14. Гуменюк В.В. Гармонізація та уніфікація законодавства України відповідно до стандартів Європейського Союзу. *Правове життя сучасної України : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* Одеса. 15 трав. 2020 р. Одеса : Гельветика, 2020. С. 74-76.
15. Деліні М.М. Проблеми інтеграції України в світове співтовариство в сучасних умовах. *Глобальні та національні проблеми економіки. Вісник Миколаївського нац. ун-тету ім. В.О. Сухомлинського*. Вип. 2, 2014. С. 58-61. URL: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/12.pdf> (дата звернення: 06.05.2022).
16. Допомога ЄС Україні *European Commission* : веб-сайт. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine_uk (дата звернення: 03.05.2022).
17. Емерсон М., Мовчан В. Поглиблення відносин між ЄС та Україною: що, чому і як? Вид. 2-ге. Київ – Брюссель, 2018. 276 с.
18. Еннан Р.Є. Правова охорона інтелектуальної власності в Європейському союзі: передумови формування, сучасний стан, тенденції розвитку. *Часопис*

цивілістики. 2012. Вип. 13. С. 110–119. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chac_2012_13_24 (дата звернення: 23.04.2022).

19. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння залученню емітентів цінних паперів до ведення бізнесу та інвестицій» від 16 лист. 2017 р. № 2210. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2210-19> (дата звернення: 09.05.2022).

20. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 бер. 2004 р. № 1629. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15> (дата звернення: 09.05.2022).

21. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 лип. 2010 р. № 2411. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення: 09.05.2022).

22. Інтеграція України до ЄС: російський чинник. *Центр «Нова Європа»* : веб-сайт. URL: <http://neweurope.org.ua/media-post/integratsiya-ukrayiny-do-yes-rosijskyj-chynnyk/> (дата звернення: 15.05.2022).

23. Кадетова О.В. Угода про асоціацію України з Європейським Союзом в системі джерел права інтелектуальної власності: цивільно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Приват. ВНЗ «Ун-т Короля Данила». Івано-Франківськ, 2018. 279 с.

24. Ковальова О.О. Українська політика щодо євроінтеграційних процесів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра політ.наук : 23.00.02 / Київ, 2004. 22 с.

25. Ковтун О. Інтеграційні процеси у Центрально-Східній Європі наприкінці ХХ – початку ХХІ століття. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Сер. Історія*. 2013. Вип. 1. С. 32-34.

26. Косович В. Якість нормативно-правових актів України: загальнотеоретична характеристика. *Вісник Львівського університету. Сер. юридична*. 2012. Вип. 55. С. 20-27.

27. Кротюк С.Ф. Європейська інтеграція : успіхи та проблеми (до 50-річчя підписання Договору про Європейське економічне співтовариство). *Вісник Київського міжнародного університету*. 2007. Вип. 5. С.153-154.

28. Круглашов А. Співпраця України та Європейського Союзу в галузі освіти і науки. *Політичний менеджмент: Український науковий журнал*. 2005. №4. С. 115 – 126.
29. Кузьома О.Ю. Інтеграція Центральної та Східної Європи до ЄС: досвід для України. *Науковий вісник академії муніципального управління* : зб. наук. праць. Сер. Економіка. 2009. Вип. 7. С. 105.
30. Малюга Л.Ю. Форми адаптації соціального законодавства України до законодавства ЄС. *Соціальне право*. 2018. Вип. 1. С. 147-154.
31. Муравйов В. Організаційно-правовий механізм реалізації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. *Право України*. 2015. Вип. 8. С. 17–32.
32. Палагнюк Ю.В. Державна євроінтеграційна політика України: теорія, методологія, механізми : монографія. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. 389 с.
33. Поведа О. Геополітичні виміри подальшого розширення ЄС. *Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики*. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Том II. Київ, 2020. С. 77-85.
34. Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» від 2 лип. 1993 р. № 3360. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text> (дата звернення: 09.05.2022).
35. Постанова КМУ «Про Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції» від 13 серп. 2014 р. № 346. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/346-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.05.2022).
36. Представництво України при Європейському Союзі : веб-сайт. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/1/2633-relations> (дата звернення: 17.05.2022).
37. Пріоритети допомоги ЄС Україні: взаємовигідний рух назустріч. *Інститут економічних досліджень та політичних консультацій* : веб-сайт. URL: <http://www.ier.com.ua/ua/projects?pid=5840> (дата звернення: 18.05.2022).

38. Про Програму Європейського Союзу ERASMUS+ *National office Erasmus +* : веб-сайт. URL: <https://erasmusplus.org.ua/erasmus/pro-prohramu.html> (дата звернення: 20.05.2022).
39. Рішення Національного банку України «Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України» від 16 січ. 2017 р. № 28-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr028500-17> (дата звернення: 20.05.2022).
40. Рішення Ради Асоціації між Україною та ЄС «Про прийняття регламентів Ради асоціації, Комітету асоціації і його підкомітетів» від 15 груд. 2014 р. № 1/2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845_001 (дата звернення: 10.05.2022).
41. Сабан М.В. Переваги і недоліки інтеграції України до ЄС. *Буковинська державна фінансова академія*. URL: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/67697.doc.htm (дата звернення: 18.05.2022).
42. Суходубова І.В. Особливості адаптації законодавства України у контексті її інтеграції у Європейський Союз. *Форум права*. 2013. Вип. 3. С. 639- 643.
43. Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 8 черв. 2018 р. Київ / за ред. проф. Р.С. Мельника. Київ : Гельветика, 2018. 380 с.
44. Тодощук А.В. Україна в інтеграційних процесах: ризики та переваги. *Молодий вчений*. 2017. Вип. 5. С. 753-757. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_5_170 (дата звернення: 13.05.2022).
45. Трихліб К.О. Гармонізація законодавства України і законодавства ЄС: наближення загальноправової термінології : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2014. 20 с.
46. У межах 23-го Саміту Україна – ЄС підписано низку документів, зокрема Угоду про Спільний авіаційний простір. *Офіційне інтернет-представництво Президента України* : веб-сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/news/u-mezhah-23-go-samitu-ukrayina-yes-pidpisano-nizku-dokumenti-71033> (дата звернення: 12.05.2022).

47. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво від 4 лип. 2002 р. № 994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_194#Text (дата звернення: 11.05.2022).

48. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 черв. 2014 р. № 984. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 11.05.2022).

49. Угода про асоціацію Україна-ЄС набула чинності. *УКРІНФОРМ* : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2296693-ugoda-pro-asociaciu-ukrainaes-nabula-cinnosti.html> (дата звернення: 13.05.2022).

50. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14 черв. 1994 р. № 998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text (дата звернення: 15.05.2022).

51. Україна на шляху до ЄС: оцінки, думки і сподівання громадян. *Разумков Центр* : веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/ukraina-na-shliakhu-do-yes-otsinky-dumky-i-spodivannia-hromadian> (дата звернення: 16.05.2022).

52. Україна – ЄС: шлях до політичної асоціації. *Центр Разумкова*. Київ. 2021. 120 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_association.pdf (дата звернення: 16.05.2022).

53. Українці назвали головні перешкоди до євроінтеграції. *УКРІНФОРМ* : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2495901-ukraincinazvali-golovni-pereskodi-dla-evrointegracii.html> (дата звернення: 21.05.2022).

54. Федоришина О.О. Проблеми інтеграції України до Європейського Союзу. *Ефективна економіка*. 2012. Вип. 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1103> (дата звернення: 16.05.2022).

55. Чабах О.М. Правова гармонізація як необхідна складова євроінтеграційних процесів України. *Юридичний вісник. Сер. Теорія та історія держави і права*. 2014. №3 (32). С. 46-50.

56. Чайковська В. Про пряму дію Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у правовій системі України. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2015. С. 109-113.
57. Яковюк І. Адаптація і гармонізація законодавства в умовах інтеграції: проблема співвідношення. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. Вип. 4. С. 29-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2012_4_5 (дата звернення: 10.05.2022).
58. Babenko V. Ukraine-EU: economic integration strategy. 2020. 13 p. URL: https://www.businessperspectives.org/images/pdf/applications/publishing/templates/article/assets/13014/GG_2020_01_Babenko.pdf (дата звернення: 10.05.2022).
59. Chaban N. The EU in the Eyes of Ukrainian General Public: potential for EU public diplomacy? 2013. P. 68-95. URL: <https://sciendo.com/es/article/10.2478/bjes-2013-0014> (дата звернення: 11.05.2022).
60. Delcour L. Beyond the Vilnius Summit: Challenges for Deeper EU Integration with Eastern Europe. *European Policy Centre Policy Brief*. 2013. 4 p. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2445922 (дата звернення: 12.05.2022).
61. EU – Ukraine Association Agenda to prepare and facilitate the implementation of the Association Agreement. 2015. 58 p. URL: http://eeas.europa.eu/ukraine/docs/st06978_15_en.pdf (дата звернення: 12.05.2022).
62. From objectives to results: the implementation of the EU-Ukraine Association Agreement as seen by stakeholders. *Report of the Ukrainian Side of the EU-Ukraine Civil Society Platform on the assessment of the implementation of certain provisions of the EU-Ukraine Association Agreement by Ukraine*. 2018. URL: <https://euneighbourseast.eu/news-and-stories/publications/from-objectives-to-results-the-implementation-of-the-eu-ukraine-association-agreement-as-seen-by-stakeholders/> (дата звернення: 13.05.2022).
63. Gladenko O.M. International and Legal Aspects of the Formation and Development of the European Security System : Working programme for the course of lectures. Odessa : Feniks, 2007. 50 p.
64. Hamulczuk M., Sica E. Searching for market integration: Evidence from Ukrainian and European Union rapeseed markets. Vol. 87. 2019. URL:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0264837718319471> (дата звернення: 15.05.2022).

65. Harmonization of economic and legal mechanisms for deepening EU-Ukrainian relations. *Baltic Journal of Economic Studies*, Vol. 5, № 1. 2019. P. 174-181. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/616> (дата звернення: 14.05.2022).

66. Horizon Europe. *European Commission* : веб-сайт. URL: https://ec.europa.eu/info/horizon-europe_en (дата звернення: 14.05.2022).

67. Joint Declaration of the Eastern Partnership summit (Riga, 21-22 May 2015) : веб-сайт. URL: <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2015/05/21-2krajina-yes-pidpisano-nizku-dokumenti-71033> (дата звернення: 09.05.2022).

68. Kharazishvili Y. Strategic European Integration Scenarios of Ukrainian and Polish Research, Education and Innovation Spaces. *Virtual Economics*. Vol. 4. № 2. 2021. URL: <https://virtual-economics.eu/index.php/VE/article/view/104> (дата звернення: 08.05.2022).

69. Kharlamova G. Competitiveness of Ukraine in Aspect of the EU Integration and Eastern Partnership Convergence. *Studies in Business and Economics*. № 11. 2016. P. 176-189. URL: <https://magazines.ulbsibiu.ro/eccsf/RePEc/blg/journal/11314kharlamova.pdf> (дата звернення: 10.05.2022).

70. Kubakh T., Demchyshak N. Strategic Orientation Of Innovative Activity Regulation: Ukraine And EU Integration Process. P. 307-318. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/83972/1/Kubakh_Innovative%20activity.pdf (дата звернення: 14.05.2022).

71. Orlova N. Comparative analysis of some EU and EU associated countries to identify the phenomenon of business development in post-socialist countries. *Economic Annals XXI. Series : World economy and international economic relations*. 2017. P. 22-25.

72. Orlova N. The Ukraine`s competitiveness enhancement in conditions of sustainable economic development. *Transformational processes the development of economic systems in conditions of globalization: scientific bases, mechanisms, prospects:*

collective monograph, edited by M. Bezpartochnya, in 2 Vol. ISMA University. Riga : «Landmark» SIA, 2018. Vol.1. 348 p. (pp. 69-80).

73. Overview of New Opportunities within EU-Funded Programme Erasmus+ 2021-2027 : веб-сайт. URL: <https://erasmusplus.org.ua/korysna-informatsiia/korysni-materialy/category/1-materialy-informatsiinykh-dniv.html?download=595:erasmus-2021-2027-opportunities-ukr> (дата звернення: 13.05.2022).

74. Paianova L.V. Formation institutional mechanism public administration in European integration Ukraine on the example of Poland. *Economics, management, law: challenges and prospects: Collection of scientific articles*. Discovery Publishing House Pvt. Ltd., New Delhi, India, 2016. P. 138-142.

75. Pasquale de Micco. When choosing means losing The Eastern partners, the EU and the Eurasian Economic Union. *Policy Department. Directorate-General for External Policies*. March 2015. P. 74. URL: <http://dcfta.md/uploads/0/images/large/expo-stud-2015-549026-en.pdf> (дата звернення: 14.05.2022).

76. Programming of the European Neighbourhood Instrument (ENI) - 2014- 2020. *Regional East Strategy Paper (2014-2020), Multiannual Indicative Programme (2014-2017)*. 25 p. URL: https://eeas.europa.eu/archives/docs/enp/pdf/financing-the-enp/regional_east_strategy_paper_2014_2020_and_multiannual_indicative_programme_2014_2017_en_.pdf (дата звернення: 21.05.2022).

77. Regulation of the European Parliament and of the Council of 9 July 2008 setting out the requirements for accreditation and market surveillance relating to the marketing of products and repealing Regulation (EEC) No 339/93. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32008R0765> (дата звернення: 21.05.2022).

78. Regulation (EU) of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Regulation (EU) 2016/1036 on protection against dumped imports from countries not members of the European Union and Regulation (EU) 2016/1037 on protection against subsidised imports from countries not members of the European Union. *EUR-Lex*. URL: <https://eurlex.europa.eu/legal-content/BG/ALL/?ur> (дата звернення: 22.05.2022).

79. Roshko S. Problems and prospects of the European integration of Ukrainian economy. Krakow, Polska, 2018. P. 113-118. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/22246> (дата звернення: 15.05.2022).
80. Shepotylo O. A Gravity Model of Net Benefits of EU Membership: The Case of Ukraine. *Journal of Economic Integration*. 2010. Vol. 25. № 4. P. 676-702. URL: <https://www.jstor.org/stable/23000954> (дата звернення: 16.05.2022).
81. Support for EU accession hits record high at 91% in Ukraine, while that for joining NATO slides – poll. *UKRINFORM*. URL: <https://www.ukrinform.net/rubric-society/3449439-support-for-eu-accession-hits-record-high-at-91-in-ukraine-while-that-for-joining-nato-slides-poll.html> (дата звернення: 15.05.2022).
82. The EU strategy for the Danube region (EUSDR). *Ministry of Economy of Ukraine* : веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=529fde16-08e8-45f8-ba31-6c9d36c01254&title=StrategiiavropeiskogoSoiuzuDliaDunaiskogoRegionu-theEuStrategyForTheDanubeRegion-eusdr> (дата звернення: 14.05.2022).
83. The EU-Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area: A New Legal Instrument for EU Integration Without Membership by Guillaume Van der Loo. Boston/Leiden, 2016. 434 p.
84. The Schuman Declaration - 9 May 1950. *European Union* : веб-сайт. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59/schuman-declaration-may-1950_en (дата звернення: 12.05.2022).
85. Wolczuk K. Ukraine and the EU: turning the Association Agreement into a success story: Policy Brief. *European Policy Centre*. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/179586/pub_4360_ukraine_and_the_eu.pdf (дата звернення: 17.05.2022).
86. Yakymenko Y. Ukraine on the path to the EU: citizens' opinions and hopes. *TEPSA Briefs*. 2018. 6 p. URL: http://www.tepsa.eu/wp-content/uploads/2018/10/Ukrainian_brief_finalversion.pdf (дата звернення: 21.05.2022).
87. Zhaldak H. Priorities of Ukrainian Marketing Standards Development in the Context of EU Integration Processes Challenges. *International Conference on European*

Integration. Ostrava, Czech Republic. 2018. P. 1621-1628. URL:
https://is.muni.cz/publication/1459476/ICEI-2018_Proceedings.pdf#page=1622 (дата
звернення: 20.05.2022).

ДОДАТКИ

Додаток А

Хронологія договірно-правового співробітництва України і ЄС

Дата	Подія
1993, 2 липня	вперше був проголошено намір України розбудувати відносини з ЄС на принципах інтеграції у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики України»
1994, 14 червня	Угода про партнерство та співробітництво (УПС) стала першою правовою основою відносин між Україною та ЄС, яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань
1998, 11 червня	розроблено Стратегію інтеграції України до ЄС
2005, 21 лютого	під час засідання Ради з питань співробітництва схвалено План дій Україна-ЄС – двосторонній політичний документ, який дав змогу суттєво розширити двостороннє співробітництво України до ЄС без внесення змін до чинної договірно-правової бази. План дій містив перелік конкретизованих зобов'язань України у сфері зміцнення демократичних інституцій, боротьби з корупцією, структурних економічних реформ та заходів по розвитку співпраці з ЄС
2007, 5 березня	з огляду на завершення у березні 2008 року 10-річного терміну дії УПС, Україна та ЄС розпочали переговорний процес щодо укладення нової угоди між сторонами. На період до укладення нової угоди чинність УПС щороку автоматично продовжується за взаємною згодою сторін.
2008, 18 лютого	після завершення вступу України до Світової організації торгівлі були започатковані переговори щодо створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, що відкриває шлях до лібералізації руху товарів, капіталів та послуг
2009	відповідно до домовленостей, досягнутих в ході Паризького саміту Україна-ЄС, сторонами був розроблений та схвалений Порядок денний асоціації (ПДА), який замінив План дій Україна – ЄС та поставив собі за мету слугувати орієнтиром для проведення реформ в Україні
2010, 1 липня	Політика України щодо розбудови відносин з Європейським Союзом впроваджується на основі Закону України від «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (в редакції від 1 січня 2015 року). Відповідно до статті 11 Закону однією з основоположних засад зовнішньої політики України є “забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС”
2012, 30 березня	текст майбутньої Угоди було парафровано главами переговорних команд України та ЄС
2014, 21 березня	підписано політичну частину Угоди про асоціацію
2014, 27 червня	підписано економічну частину Угоди про асоціацію
2014, 16 вересня	Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС
2022, 28 лютого	Президент України, прем'єр-міністр та спікер Верховної Ради спільно підписали заявку на членство у Європейському Союзі європейської держави Україна.

Джерело: розроблено автором за даними [52, с. 66-69]

Додаток Б

Курс на вступ до Європейського Союзу повністю та його відповідність національним інтересам (соціальне опитування)

Варіанти	Грудень 2021	Червень 2014
Так	72%	76 %
Скоріше так, ніж ні	20%	19%
Скоріше ні, ніж так	4%	1%
Ні	2%	3%
Важко сказати	2%	1%

Джерело: розроблено автором за даними [52, с. 70]

Додаток В

Шанси України на успішну реалізацію Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 та 2021 рр.

Успішність реалізації Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 р.				
Високий	Середній	Низький	Нульовий	Важко сказати
55%	32%	6%	1%	6%
Успішність реалізації Угоди про асоціацію з ЄС у 2020 р. (аналіз 2021 р.)				
Високий	Середній	Низький	Нульовий	Важко сказати
20%	61%	16%	1%	2%

Джерело: розроблено автором за даними [52, с. 74]

Додаток Г

Оцінка ефективності забезпечення реалізації курсу України на європейську інтеграцію

	Високий	Середній	Низький	Нульовий	Важко сказати
1. Дії органів виконавчої влади					
Червень 2014	23 %	56 %	19%	1 %	1%
Грудень 2021	7%	63%	28%	0 %	2%
2. Законодавче забезпечення					
Червень 2014	10 %	63 %	24 %	3 %	0 %
Грудень 2021	18 %	61 %	21 %	0 %	0 %
3. Кадрове забезпечення					
Червень 2014	4 %	37 %	50 %	4 %	4 %
Грудень 2021	4 %	50 %	40 %	6 %	0 %
4. Фінансове забезпечення					
Червень 2014	3 %	34 %	52 %	10 %	0 %
Грудень 2021	1 %	30 %	61 %	6 %	2 %
5. Якість виконання ухвалених рішень					
Червень 2014	0 %	40 %	51 %	6 %	3 %
Грудень 2021	4 %	35 %	55 %	6 %	0 %
6. Забезпечення громадської підтримки					
Червень 2014	42 %	39 %	14 %	4 %	0 %
Грудень 2021	33 %	48 %	18 %	1 %	0 %
7. Забезпечення міжнародної підтримки					
Червень 2014	43 %	44 %	9 %	4 %	0 %
Грудень 2021	20 %	64 %	16 %	0 %	0 %

Джерело: розроблено автором за даними [17, с. 47]

Додаток Г

Причини, що визначили перешкоди на шляху європейської інтеграції України (показники у %)

	Грудень 2014	Червень 2021
Спадщина радянської системи мислення та суспільної організації	53	40
Нездатність лідерів держави визначати та втілювати на практиці стратегічні пріоритети	21	38
Корупція та організована злочинність	71	63
Вплив лівих політичних сил	3	0
Професійна нездатність дипломатичної служби	1	4
Вплив «російського чинника»	81	26
Повільні економічні реформи	38	38
Слабкість інструментів громадянського суспільства	18	12
Порушення прав людини	1	5
Небажання на практиці правлячої еліти інтегруватися	11	24
Байдужість до України керівних структур ЄС, які гальмують цей процес	12	20
Анексія Криму Росією, збройна агресія РФ на сході України	7	16
Ніщо не перешкоджає	1	0

Джерело: розроблено автором за даними [17, с. 54]

Додаток Д

Країни та організації, з якими відносини України розвиваються найкраще

Червень 2014	Грудень 2021
1. ЄС – 70%	1. США – 67%
2. США – 59%	2. ЄС – 61%
3. Польща – 57%	3. НАТО – 42%
4. НАТО – 15%	4. Литва – 25%
5. Литва – 13,5%	5. Канада – 21%
6-8. Грузія, МВФ, Німеччина – по 7,5%	6. Велика Британія – 12%
9. Китай – 7%	7. Німеччина – 8%
10. ООН – 6%	8. ООН – 8%
11. Канада – 4,5%	9. МВФ – 6%
12-17. Білорусь, Велика Британія, Франція, країни Балтії, Швеція, ОБСЄ – 3%	10. Польща – 4%
	11-13. Грузія, Естонія, ОБСЄ – по 3%
	14-16. Білорусь, Латвія, РЄ – по 2%

Джерело: розроблено автором за даними [52, с. 84]

Додаток Е

Успішний розвиток відносин з якими є найбільш пріоритетним для України сьогодні

	Червень 2014	Грудень 2021
1	ЄС – 70%	США – 81%
2	США – 66%	ЄС – 72%
3	РФ – 19%	НАТО – 65%
4	НАТО-36%	Німеччина – 23%
5-6	Німеччина – 20%; Польща – 16,5%	Велика Британія – 19%; Польща – 19%
7	Китай – 16,5%	Китай – 15%
8-10	МВФ – 5%; Туреччина – 4%; Велика Британія – 4;	Канада – 13%; ОБСЄ – 5%; ООН – 5%
11-20	ООН – 6,2%; ОБСЄ – 5%; Рада Європи – 4%; Франція, Білорусь, Ізраїль, Індія, Японія – по 2%	Туреччина – 5%; Вишеградська четвірка – 3%; МВФ – 3%; ГУАМ, країни Балтії, Литва, Рада Європи, Франція, країни ЦСЄ, Японія – по 2%

Джерело: розроблено автором за даними [17, с. 50]

Додаток Є

Перелік зарубіжних партнерів, які впливають на прийняття рішень в Україні

	ЄС	НАТО	Росія	МВФ, інші фінансові установи	США	ТНК	РЄ	ОБСЄ	ООН
06. 2014	90%	2%	60 %	52%	80%	6 %	0%	3%	0%
12. 2021	88%	18%	18%	72%	89%	7%	4%	2%	5%

Джерело: розроблено автором за даними [52, с. 80]

Додаток Ж

Види та програми допомоги ЄС – Україна

№ з/п	Види, напрями та програми допомоги ЄС – Україна	Зміст
1	Проблеми, пов'язані з військовими діями на сході України	Гуманітарна допомога громадянам, переміщеним із тимчасово окупованих територій та районів проведення АТО / ООС, відновлення інфраструктури Донбасу, забезпечення потреб місцевого населення. З липня 2014 р. – 400 млн євро.
2	Макрофінансова допомога (позики на тривалий термін з низькою відсотковою ставкою)	2014 р. – 3,41 млрд євро, 2017 р. – 2,81 млрд євро, 2018 р. – 0,6 млрд євро.
3	Програми бюджетної допомоги ЄС – це гранти, спрямовані на підтримку реформ та розвиток: – «Програма реформування державного управління»; – «Загальнонаціональна програма щодо децентралізації»; – «Антикорупційна програма»; – «Програма розвитку приватного сектору»	«Контракт із розбудови держави» (2014 р.) – 355 млн євро. 2016 р. – 104 млн євро. Формування нового покоління державних службовців, реорганізація урядових структур для забезпечення відповідності стандартам ЄС. 2014 р. – 90 млн євро. Надання консультацій щодо поліпшення прозорості дій та підзвітності місцевих та регіональних органів державної влади, а також посилення місцевих адміністративних центрів. 2014 р. – 15 млн євро. Підтримка новостворених антикорупційних установ, посилення контролю над діяльністю парламентських структур, зміцнення потенціалу громадянського суспільства щодо сприяння боротьбі з корупцією. 2014 р. – 110 млн євро. Сприяння відновленню економіки України через надання технічної допомоги з метою поліпшення законодавчої бази щодо МСП, підтримка створення центрів із бізнес-консультування в регіонах, які полегшують доступ до фінансування.
4	Фінансування з фондів Європейського інструменту сусідства: – «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду»; – U-LEAD	Третя фаза реалізації у 2014–2017 рр. – 23 млн євро. Проект спрямовано на самоорганізацію сільських громад та підвищення їхньої здатності вирішувати актуальні проблеми своїх населених пунктів, таких як водопостачання, модернізація шкіл та медичних пунктів тощо. 2016 р. – 90 млн євро. Мета проекту – зміцнення спроможності українських інституцій для реалізації реформи децентралізації та регіональної політики, а також розбудови системи центрів надання адміністративних послуг.

Продовження додатку «Ж»

5	Підтримка через міжнародні фінансові інституції, такі як ЄБРР, Європейський інвестиційний банк та Світовий банк. Спільний проект ЄС та ЄБРР EU4Business; Європейський інвестиційний банк – «Надзвичайна програма з відновлення України»	Модернізація газотранспортної системи України, забезпечення реконструкції частин східно-західних транзитних трубопроводів. 12 млн євро – кредитування малого та середнього бізнесу. 200 млн євро – програма відновлення України, спрямована на п'ять східних областей.
6	Розвиток громадянського суспільства	10 млн євро. Посилення потенціалу громадянського суспільства та моніторинг запущеної програми реформ
7	Безвізовий режим	Набув чинності 11 червня 2017 р. для громадян України, які мають біометричні паспорти. Це дало їм змогу здійснювати короткострокові поїздки до ЄС, перебуваючи там не більше 90 днів протягом 180 днів. Водночас безвізовий режим не надає громадянам України права на роботу чи навчання в країнах ЄС
8	Співпраця у сфері освіти та культури: – Еразмус+	2014 р. Програма охоплює всі сектори: освіту, підготовку та молодіжну політику, спорт. Напрями програми, відкриті для участі навчальних закладів з України: «Ступенева мобільність», «Кредитна мобільність», «Розвиток потенціалу вищої освіти», «Альянси знань», «Стратегічні партнерства» і «Жан Моне».

Джерело: розроблено автором за даними [73]

Додаток 3

Аналіз сильних і слабких сторін інтеграції України до ЄС, очікувані можливості й загрози

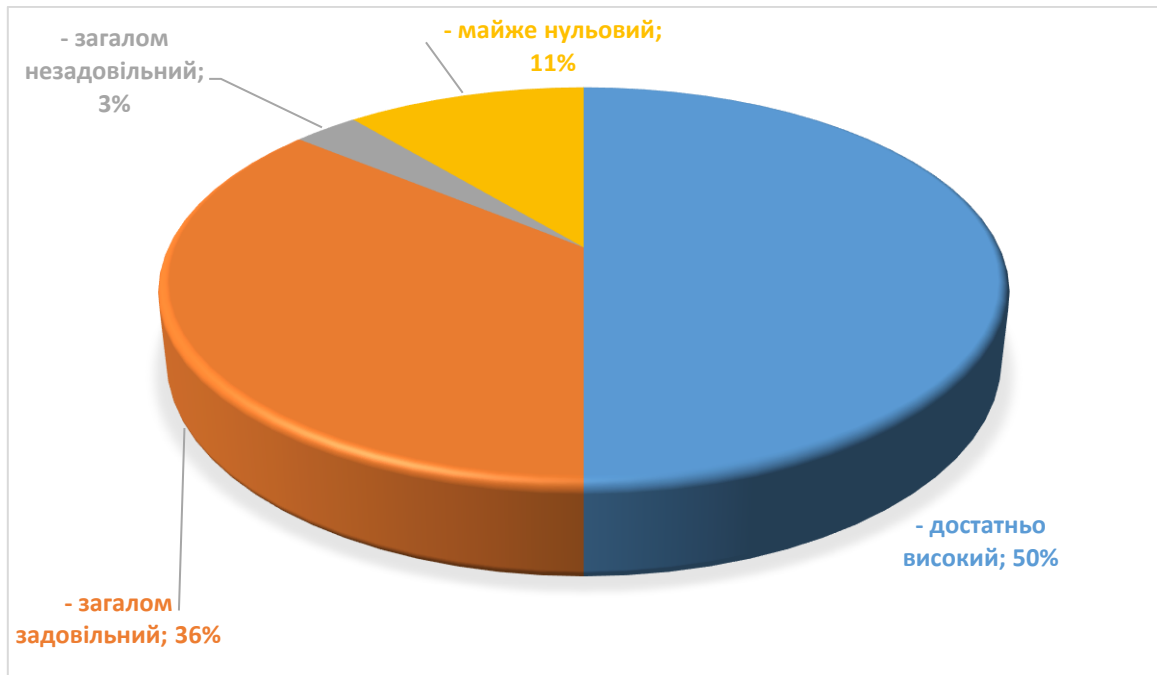
Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>1. Політичні переваги:</p> <ul style="list-style-type: none">– європейська колективна безпека;– членство в НАТО;– стійка плюралістична демократична правова держава;– розбудова демократичних інституцій.	<p>1. Політичні недоліки:</p> <ul style="list-style-type: none">– часткова втрата суверенітету;– невизначеність місця України в стратегії розвитку ЄС;– погіршення відносин із країнами Митного союзу
<p>2. Економічні переваги:</p> <ul style="list-style-type: none">– макроекономічна стабільність;– технологічна модернізація;– забезпечення вільного доступу до новітніх технологій, капіталу, інформації;– надання субсидій сільському господарству;– залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій в українську економіку;– створення нових робочих місць;– спільні митні тарифи;– антидемпінгова політика;– протекціонізм і контроль експорту.	<p>2. Економічні недоліки:</p> <ul style="list-style-type: none">– низький рівень ВВП та зниження доходу на душу населення;– втрата конкурентоспроможності певних галузей економіки;– недостатньо високий рівень наповнення вітчизняними товарами внутрішнього ринку;– неконкурентоспроможна на зовнішньому ринку продукція;– складність переходу на європейський рівень цін;– квотування певних видів товарів;– відтік кваліфікованої робочої сили.
<p>3. Соціальні переваги:</p> <ul style="list-style-type: none">– ефективний захист прав людини в інституціях ЄС;– запровадження соціальних стандартів у сферах охорони здоров'я, освіти, культури, соціального захисту та соціального страхування;– ефективний захист прав працівників;– забезпечення високого рівня життя населення;– відкриття кордонів до вільного пересування населення;– розвинена система охорони довкілля;– формування нового загальнодержавного менталітету	<p>3. Соціальні недоліки:</p> <ul style="list-style-type: none">– ускладнення візового режиму зі східними сусідами.

Можливості	Загрози
<p>1. Політичні перспективи:</p> <ul style="list-style-type: none"> – встановлення стабільної політичної системи; – зменшення корупції; – сприйняття України як важливого суб'єкта політичних відносин; – активізація співробітництва у боротьбі з організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією, наркобізнесом. 	<p>1. Політичні загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> – небезпека втягнення України в конфлікт цивілізацій між Заходом і мусульманським світом
<p>2. Економічні перспективи:</p> <ul style="list-style-type: none"> – забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу; – упровадження стандартів ЄС у виробництві; – уніфікація цін на енергоносії; – транспортні перевезення в рамках країн-учасниць; – вихід на ринок ЄС; – підвищення конкурентної спроможності вітчизняного товаровиробника; – підвищення кваліфікації робочої сили; – надання пріоритетів інтелектуальним інвестиціям у високі технології; – використання фондів регіонального розвитку ЄС для прискореного виходу на вищий рівень економічного розвитку стосовно країн Євросоюзу. 	<p>2. Економічні загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> – переміщення до України шкідливих виробництв; – використання дешевої ресурсно-сировинної бази України; – скорочення обсягів традиційного українського експорту до ЄС; – використання дешевої робочої сили України; – витіснення національних товаровиробників із внутрішнього ринку; – високі європейські ціни.
<p>3. Соціальні перспективи:</p> <ul style="list-style-type: none"> – формування середнього класу; – права на вільне працевлаштування; – адекватна оплата та безпека праці; – реформування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту; – соціальне партнерство між урядом, бізнесом та робітниками. 	<p>3. Соціальні загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> – поглиблення демографічного спаду; – незаконна міграція населення та вплив кадрів; – зростання безробіття.

Джерело: розроблено автором за даними [54]

Додаток И

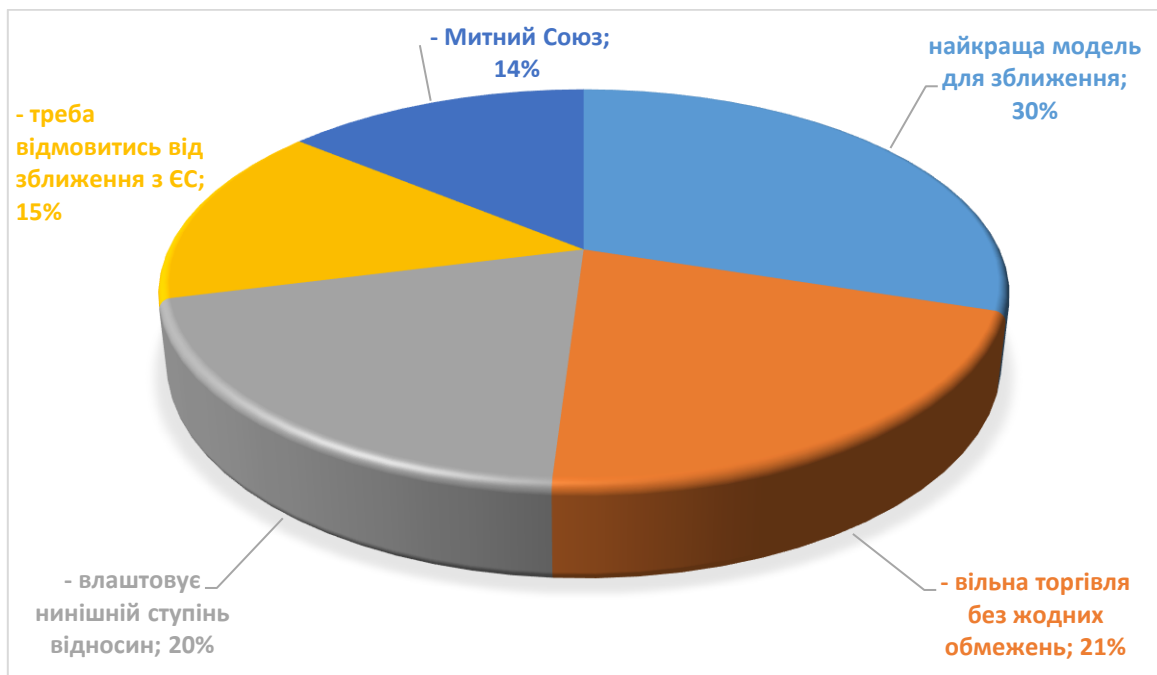
Оцінка рівня поінформованості населення України про ЄС

Джерело: розроблено автором за даними [1, с. 5]

Додаток I

Оцінка вибору моделі зближення з ЄС

Джерело: розроблено автором за даними [1, с. 6]